

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY
Katedra účtovníctva a audítorstva

Udržateľnosť a rozvoj podnikania: Ponaučenia z krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19

Sustainability and Improvement of Business: Lessons Learnt from Crisis Related to COVID-19 Pandemic

Zborník vedeckých statí

Proceedings of Scientific Papers

Bratislava, 2022

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA HOSPODÁRSKEJ INFORMATIKY
Katedra účtovníctva a audítorstva

***Udržateľnosť a rozvoj podnikania:
Ponaučenia z krízy súvisiacej s pandémiou
COVID-19***

***Sustainability and Improvement of
Business: Lessons Learnt from Crisis
Related to COVID-19 Pandemic***

Zborník vedeckých statí

Proceedings of Scientific Papers

Bratislava, 2022

© Za kolektív autorov: Ing. Miriama Blahušiaková, PhD.

Zborník bol spracovaný ako jeden z výstupov projektu VEGA č. 1/0121/21 „Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike“ a výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti „Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax“.

Recenzenti / Reviewers:

doc. Ing. Mgr. Renáta Pakšiová, PhD.

Ing. Miloš Sklenka, PhD.

doc. Mgr. Tatiana Šoltéssová, PhD.

Zostavovateľka / Editor:

Ing. Miriama Blahušiaková, PhD.

Rukopis neprešiel jazykovou ani redakčnou úpravou. Za odbornú stránku, vecnú a legislatívnu správnosť, formálnu úpravu a konečnú verziu textu uverejneného v zborníku zodpovedajú autori.

Letra Edu, 2022

ISBN 978-80-89962-95-2 (print)

ISBN 978-80-89962-96-9 (online)

Obsah

Predslov.....	5
The Impact of COVID-19 Pandemic on Economic Position of Accounting Entities in the SR – Lessons Learnt.....	6
<i>(Blahušiaková Miriama)</i>	
Impact of COVID-19 Pandemic on Preparation of Consolidated Financial Statements according to IFRSs.....	15
<i>(Hornická Renáta)</i>	
Assistance in Maintaining the Operation and Employment of Small Employers by the Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s.....	21
<i>(Kadlečíková Oľga)</i>	
The Impact of the Corona Crisis on Tax Revenues of Self-governing Regions	28
<i>(Kordošová Alena)</i>	
Price Management – Strategy of Sustainability and Business Development	35
<i>(Lovciová Kornélia)</i>	
Shared Service Centers in the Context of Global Developments Marked by the COVID-19 Pandemic.....	41
<i>(Meluchová Jitka, Mateášová Martina)</i>	
The Impact of the Covid-19 Pandemic on Companies in Crisis	51
<i>(Ondrušová Lucia)</i>	

Predslov

Miriama Blahušiaková

Pandémia COVID-19 ovplyvňovala mikroekonomické a makroekonomické prostredie takmer 2 roky. Prísne reštrikčné opatrenia zamerané na spomalenie a obmedzenie šírenia vírusu boli spojené so stagnovaním a spomalením ekonomického vývoja. Negatívne dopady na markoprostredie boli výraznejšie než počas veľkej finančnej krízy v rokoch 2008 a 2009.

Na území Slovenskej republiky sa postupne vystriedali štyri vlny pandémie. Reštrikčné opatrenia počas 1. vlny a 2. vlny boli veľmi prísne, spojené s obmedzením pohybu, medzinárodnej prepravy, uzatvorením škôl, prevádzok, hraníc, zákazom hromadných podujatí a pod. Opatrenia, ktoré boli prijímané počas 3. vlny, ale najmä počas 4. vlny pandémie, už neboli také prísne, prevádzky, ktoré boli počas prvých dvoch vln úplne uzatvorené, mali možnosť fungovať aspoň v obmedzenom režime za dodržania prísnych epidemiologických podmienok, takže dopady pandémie na ekonomickú situáciu, rozvoj podnikania už neboli také drastické ako počas prvých dvoch vln.

Navyše mnohí podnikatelia, poučení z prvých dvoch vln pandémie, prijímali na úrovni svojich podnikov rôzne opatrenia, ktorými sa snažili obmedziť negatívne dôsledky pandémie a krízy s ňou spojenej na finančnú situáciu a výnosnosť svojich spoločností. Viacerí využili niektoré formy pomoci, ktoré prostredníctvom rôznych balíčkov pripravila vláda Slovenskej republiky na podporu najviac postihnutých odvetví hospodárstva.

Výskumní pracovníci z Katedry účtovníctva a audítorstva Fakulty hospodárskej informatiky Ekonomickej univerzity v Bratislave sa v rámci grantovej úlohy VEGA s názvom **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike** a výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti **Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax** zamerali na skúmanie vplyvu krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19 a reštrikčných opatrení vlády na rôzne subjekty ekonomického života. Skúmali vplyv pandémie na makroekonomické prostredie, mikroekonomické prostredie, t. j. na podnikateľské účtovné jednotky, nepodnikateľské účtovné jednotky (ako sú napr. občianske združenia, neziskové účtovné jednotky, rozpočtové a príspevkové organizácie), na subjekty z finančného sektora (ako sú banky a poisťovne), s akcentom na účtovnú prax a ponaučenia, ktoré z tejto krízy vyplynuli. Taktiež sa zamerali na analýzu vplyvu pandémie na legislatívu v oblasti účtovníctva a daní, ktorá vo významnej miere ovplyvnila účtovnú prax.

Zistenia, výsledky a závery tejto vedecko-výskumnej činnosti sú prezentované prostredníctvom príspevkov v tomto zborníku.

Bratislava, máj 2022

Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomickú situáciu účtovných jednotiek v SR – ponaučenia

The Impact of COVID-19 Pandemic on Economic Position of Accounting Entities in the SR – Lessons Learnt

Miriama Blahušiaková¹

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, Slovakia
E-mail: miriama.blahusiakova@euba.sk

Abstract: *The COVID-19 Pandemic has affected the macro-environment and the micro-environment to a much greater extent than the last financial crisis of 2008 – 2009. The subject of our research were business accounting entities accounting in double-entry bookkeeping system operating in the Slovak Republic. Through a questionnaire survey we have examined how the crisis related to this pandemic affected their economic position, how they have perceived various forms of state aid, and whether they have taken any preventive measures to prevent similar negative impacts of potential future crisis on their business.*

Keywords: *COVID-19 Pandemic, decrease in sales, restrictive measures, state aid, economic position*

JEL codes: *M49, M49, O12*

1 Súčasný stav – úvod do problematiky / Introduction

Pandémia COVID-19 prešla v rámci Slovenskej republiky zatiaľ štyrmi fázami. V rámci týchto fáz boli zo strany vlády Slovenskej republiky prijímané rôzne reštrikčné opatrenia zamerané na zabránenie šírenia vírusu, ktoré boli rôzneho charakteru, zamerania, s rôznym stupňom prísnosti a pod. V každom prípade však boli spojené s obmedzením osobného kontaktu, stretávania sa, uzavretím, resp. obmedzením činnosti prevádzok, čo následne ovplyvňovalo aj výkon niektorých povolání, poskytovanie služieb, a viedlo ku klesajúcim tržbám, zhoršovaniu finančnej situácie a výnosnosti (Blahušiaková & Ondrušová, 2020; Blahušiaková, 2020; Gomes, 2021; Kordošová, 2021; Mokošová, 2021; Ondrušová, 2021; Vašeková, 2021). V dôsledku masívneho rušenia dovolení, pozastaveniu medzinárodnej prepravy v začiatkoch pandémie, došlo k zmene turistického priemyslu (Cohen, 2020; Gallego et al., 2020). V Slovenskej republike najviac zasiahnutým odvetvím bolo odvetvie cestovného ruchu (Ižip, 2020; Kekely, 2020; Kullová, 2020). Po skončení letnej sezóny 2020 zaznamenali katastrofický prepád tržieb cestovné kancelárie. Nasledovali hotely, a to najmä mestské hotely, a reštaurácie. Priemerná vyťaženosť v mestských hoteloch nedosahovala ani 20 % kapacít a pokles prenocovaní poklesol oproti roku 2019 o 70 % (Kekely, 2020). Podľa Slašťanová (2021) uzavretie prevádzok, zákaz vonkajších terás, nemožnosť fungovať inak ako cez donášku, urobil z gastro sektora najpostihnutejšiu oblasť slovenskej ekonomiky. Leto 2021 bolo z hľadiska tržieb ešte horšie ako leto 2020 (Pomocpregastro, 2021), a to z toho dôvodu, že v lete 2021 došlo k miernemu uvoľneniu opatrení, s možnosťou vycestovania do zahraničia pre určité skupiny ľudí po splnení podmienok, zatiaľ čo v lete 2020 zostávali obyvatelia Slovenska doma a trávili dovolenky na Slovensku, v slovenských rekreačných zariadeniach, čím aspoň čiastočne kompenzovali pokles tržieb. Avšak v lete 2021 v domácich zariadeniach absentovali nielen domáci turisti, ktorí využili možnosť cestovať do zahraničia, ale aj zahraniční turisti, ktorých odrádzali obmedzenia na hraniciach.

V auguste 2021 uskutočnil Finstat analýzu hospodárenia nefinančných podnikov za rok 2020 (Finstat, 2021a), z ktorej vyplynul priemerný pokles tržieb o 6,1 % a výsledku hospodárenia o 11,3 %. Zároveň boli určené odvetvia, ktoré v roku 2020 zaznamenali najväčší prírastok tržieb. Konkrétne išlo o prevádzkovateľov hazardných hier, maloobchod

(bez lekární a pohonných hmôt), lieky (výroba, veľkodistribúcia, lekárne), agrosektor, výrobcovia kotlov a radiátorov, kuriéri, zdravotníctvo, programovanie, výroba vagónov. V decembri 2021 spoločnosť Finstat zverejnila pravidelnú ročnú Analýzu finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2020 (Finstat, 2021b), založenú na analýze účtovných závierok 240 817 účtovných jednotiek, z ktorej vyplynulo, že najviac pandémiou a reštrikčnými opatreniami zasiahnutými odvetviami boli cestovný ruch a gastro, hazard, chémia a plasty, predaj a údržba vozidiel, médiá, vydavateľstvá a kultúra, kovovýroba a hutníctvo, elektrotechnika, automobilový priemysel, odevy a obuv, strojárstvo. Na základe analýzy Finstat (Finstat, 2022) z apríla 2022 na vzorke 130 369 slovenských účtovných jednotiek, ktoré mali k tomuto dátumu zverejnenú účtovnú závierku v registri účtovných závierok, vyplynul nárast tržieb v porovnaní s predchádzajúcim účtovným obdobím o 11,4 %, výsledku hospodárenia o 31,5 %.

Ako vyplynulo z rôznych analýz, kríza súvisiaca s pandémiou COVID-19 mala na účtovné jednotky rôzny vplyv, a to v závislosti od odvetvia, v ktorom účtovné jednotky pôsobia. Viaceré odvetvia zaznamenali prudký pokles tržieb, výsledku hospodárenia, zhoršenie základných finančných ukazovateľov. Na druhej strane existujú odvetvia, ktoré napriek pandémie zaznamenali nárast tržieb, výsledku hospodárenia, zlepšenie finančných ukazovateľov hodnotiacich finančnú situáciu a výnosnosť účtovných jednotiek.

V nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti je cieľom príspevku uskutočniť analýzu vplyvu krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19 na ekonomickú situáciu účtovných jednotiek v Slovenskej republike. Uvedená analýza sa uskutoční prostredníctvom dotazníkového prieskumu.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Objektom skúmania boli účtovné jednotky (podnikatelia účtujúci v sústave podvojného účtovníctva) v Slovenskej republike (ďalej aj „SR“), ktoré boli oslovené prostredníctvom e-mailu za účelom vyplnenia dotazníkového prieskumu, ktorý sa realizoval v dňoch 28. marca 2022 až 10. apríla 2022. Oslovených bolo 2 358 účtovných jednotiek, pričom dotazník reálne vyplnilo 137 účtovných jednotiek. Štruktúra respondentov z hľadiska sídla a veľkostnej skupiny účtovných jednotiek je uvedená v tabuľke 1 a podľa počtu zamestnancov a prevažujúcej činnosti je uvedená v tabuľke 2.

Tabuľka 1 Štruktúra respondentov z hľadiska miesta sídla a veľkostnej skupiny

Veľkostná skupina/kraj sídla	BA	BB	KE	NR	PO	TN	TT	ZA	spolu
mikro ÚJ	19	2	3	5	5	4	4	7	49
malá ÚJ	10	4	2	4	6	2	3	8	39
veľká ÚJ	17	4	2	3	2	3		2	33
SZČO					1		2	5	8
účtovná jednotka zostavujúca ÚZ podľa IFRS	7					1			8
spolu	53	10	7	12	14	10	9	22	137

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Tabuľka 2 Štruktúra respondentov podľa počtu zamestnancov a prevažujúcej činnosti

počet zamestnancov	služby	veľ'koobchod, maloobchod	výroba	spolu
0-10	48	15	4	67
11-20	9	3	1	13
21-50	11	2	4	17
51-100	4	2	3	9
viac ako 100	14	4	13	31
spolu	86	26	25	137

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Prieskumu sa zúčastnilo 105 spoločností s ručením obmedzeným, 22 akciových spoločností, 8 samostatne zárobkovo činných osôb (ďalej aj „SZČO“) a dve organizačné zložky zahraničnej účtovnej jednotky.

Údaje získané prostredníctvom dotazníkového prieskumu boli podrobené komparatívnej analýze a následne vyhodnotené, pričom boli prijaté relevantné závery prostredníctvom indukčno-deduktívnych metód.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

Pandémia COVID-19 ovplyvnila najmä tržby účtovných jednotiek, od poklesu ktorých potom závisel aj nárok na pomoc od štátu. Mnohé účtovné jednotky museli kvôli prísny reštrikčným opatreniam zameraným na spomalenie, resp. obmedzenie šírenia vírusu, uzatvoriť prevádzky, úplne alebo čiastočne obmedziť svoju činnosť. Kde to forma výkonu práce umožňovala, prešli zamestnanci na prácu z domu. Viacerí zamestnávateľi nariadili zamestnancom čerpanie dovolenky, príp. zamestnanci zostali doma na platenom voľne a čerpali náhradu mzdy.

3.1 Vplyv pandémie COVID-19 na tržby účtovných jednotiek

Vzhľadom na to, že reštrikčné opatrenia súvisiace s pandémiou COVID-19 ovplyvnili najmä tržby účtovných jednotiek, zaujímalo nás, aký vplyv mala pandémia na tržby účtovných jednotiek, ktoré boli predmetom nášho dotazníkového prieskumu.

Až 33 respondentov (24,1 %) uviedlo, že kríza súvisiaca s COVID-19 nemala vplyv na ich tržby za účtovné obdobie 2020. Až 104 respondentov uviedlo, že pandémia COVID-19 ovplyvnila ich tržby v účtovnom období 2020, pričom 21 respondentov (15,3 %) uviedlo, že tržby v účtovnom období 2020 vzrástli v porovnaní s predkrízovým obdobím a 83 respondentov (60,6 %) uviedlo, že ich tržby poklesli v porovnaní s predkrízovým obdobím.

Respondenti mali možnosť uviesť, ako sa ich tržby v účtovnom období 2020 zmenili v porovnaní s predkrízovým obdobím (tabuľka 3).

Tabuľka 3 Zmena tržieb v účtovnom období 2020

zmena tržieb	počet účtovných jednotiek
nárast o 1 – 20 %	10
nárast o 21 – 50 %	9
nárast o viac ako 50 %	2
pokles o 1 – 20 %	30
pokles o 21 – 50 %	29
pokles o viac ako 50 %	24

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Ako vyplýva z tabuľky 3, až 38,7 % respondentov uviedlo pokles tržieb o viac ako 21 % v účtovnom období 2020, 21,9 % respondentov zaznamenalo pokles tržieb do 20 % vrátane.

Čo sa týka tržieb za účtovné obdobie 2021, 36 respondentov (26,3 %) uviedlo, že kríza súvisiaca s ochorením COVID-19 nemala vplyv na ich tržby. Naopak 101 respondentov uviedlo, že sa ich tržby v porovnaní s predkrízovým obdobím zmenili, pričom 30 respondentov (21,9 %) uviedlo nárast tržieb v porovnaní s predkrízovým obdobím a 71 respondentov (51,8 %) uviedlo pokles tržieb s predkrízovým obdobím. Percentuálna zmena tržieb v jednotlivých účtovných jednotkách je uvedená v tabuľke 4.

Tabuľka 4 Zmena tržieb v účtovnom období 2021

zmena tržieb	počet účtovných jednotiek
nárast o 1 – 20 %	17
nárast o 21 – 50 %	9
nárast o viac ako 50 %	4
pokles o 1 – 20 %	26
pokles o 21 – 50 %	26
pokles o viac ako 50 %	19

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Ako vidno z tabuľky 4, 32,8 % respondentov uvádza pokles tržieb o viac ako 20%, naopak 19,0 % respondentov zaznamenalo pokles tržieb do 20 %.

3.2 Zabezpečenie prevádzky účtovných jednotiek počas pandémie COVID-19

V ďalšej časti dotazníka nás zaujímalo, akým spôsobom sa dotklo uzavretie ekonomiky v účtovnom období 2020 v rámci 1. vlny pandémie (jar 2020) a 2. vlny pandémie (jeseň a zima 2020) výkonu činnosti jednotlivých účtovných jednotiek.

Až 37,2 % respondentov uviedlo, že fungovali v obmedzenom režime, 30,7 % účtovných jednotiek uviedlo, že prešli na homeoffice a umožnili zamestnancom pracovať z domu, 26,3 % účtovných jednotiek malo uzavreté prevádzky (Tabuľka 5). Zaujímavo vyznieva skutočnosť, že 31,4 % účtovných jednotiek uviedlo, že fungovali v nezmenenom režime.

Tabuľka 5 Fungovanie účtovných jednotiek počas 1. a 2. vlny pandémie (rok 2020)

Výkon činnosti	počet účtovných jednotiek
Prešli sme na homeoffice	42
Mali sme uzavreté prevádzky	33
Fungovali sme v obmedzenom režime	51
Zmenili sme spôsob poskytovania služieb	9
Fungovali sme v nezmenenom režime	43
Iné	4

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Dvaja respondenti uviedli, že počas 1. vlny pandémie prešli na homeoffice, ale počas 2. vlny pandémie fungovali v nezmenenom režime. Jeden respondent z oblasti školstva uviedol, že prešli na online vyučovanie, a jeden respondent (pôsobiaci v oblasti nehnuteľností) uviedol, že nakoľko hlavnú činnosť vykonávajú mimo SR, museli čeliť komplikáciám s riadením projektov, čo dodatočne navyšovalo náklady na projekty.

V súvislosti s otázkou, ako sa dotklo uzavretie ekonomiky v účtovnom období 2021 v rámci 3. vlny pandémie výkonu činnosti jednotlivých účtovných jednotiek, až 40,1 % respondentov uviedlo, že fungovali v nezmenenom režime a 36,5 % účtovných jednotiek uviedlo, že fungovali v obmedzenom režime (tabuľka 6).

Zo štyroch účtovných jednotiek, ktoré uviedli „iné“, jeden respondent uviedol, že vyučovali online, jeden respondent uviedol, že administratívni zamestnanci pracovali na homeoffice, ostatní fungovali v nezmenenom režime, jeden respondent uviedol, že ich táto situácia neobmedzila, pretože stále pracujú online, a jeden respondent uviedol, že po prvom

pandemickom roku, kedy im tržby klesli o 20 % a potom po 3. vlne pandémie, kedy im tržby klesli o viac ako 50 %, boli nútení zatvoriť prevádzku.

Tabuľka 6 Fungovanie účtovných jednotiek počas 3. vlny pandémie (rok 2021)

Výkon činnosti	počet účtovných jednotiek
Pracovali sme na homeoffice	35
Mali sme uzavreté prevádzky	22
Fungovali sme v obmedzenom režime	50
Zmenili sme spôsob poskytovania služieb	12
Fungovali sme v nezmenenom režime	55
Iné	4

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Na otázku, akým spôsobom fungovali zamestnanci respondentov počas uzavretia ekonomiky v účtovnom období 2020 (tabuľka 7), uviedlo 42,3 % respondentov, že umožnili svojim zamestnancom pracovať z domu, na homeoffice. Až 38 % respondentov uviedlo, že ich zamestnanci pracovali v nezmenenom režime a 29,2 % respondentov uviedlo, že ich zamestnanci boli doma a dostávali náhradu mzdy (60 – 80 % hrubej mzdy). Niektorí zamestnanci si čerpali dovolenku, boli doma na neplatenom voľne, boli doma na OČR a pod. (tabuľka 7). Až 9,5 % respondentov uviedlo, že boli nútení prepustiť časť zamestnancov.

Z respondentov, ktorí uviedli „iné“, väčšina odpovedala, že nemá zamestnancov, resp. že majú zamestnancov iba na dohodu o pracovnej činnosti, nie na trvalý pracovný pomer.

Tabuľka 7 Fungovanie zamestnancov počas 1. a 2. vlny pandémie (rok 2020)

Zamestnanci:	počet účtovných jednotiek
pracovali na homeoffice	58
pracovali v nezmenenom režime	52
boli doma a dostávali náhradu mzdy (60 % - 80 % hrubej mzdy)	40
čerpali si dovolenku	27
boli doma na neplatenom voľne	6
boli doma na OČR	24
časť zamestnancov bola prepustená	13
iné	11

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

V tabuľke 8 je uvedené fungovanie zamestnancov počas 3.vlny pandémie, t. j. v účtovnom období 2021 v analyzovaných účtovných jednotkách.

Tabuľka 8 Fungovanie zamestnancov počas 3. vlny pandémie (rok 2021)

Zamestnanci:	počet účtovných jednotiek
pracovali na homeoffice	53
pracovali v nezmenenom režime	68
boli doma a dostávali náhradu mzdy (60 % - 80 % hrubej mzdy)	30
čerpali si dovolenku	20
boli doma na neplatenom voľne	5
boli doma na OČR	15
časť zamestnancov bola prepustená	11
iné	11

Zdroj: vlastné spracovanie na základe dotazníkového prieskumu

Počas uzavretia ekonomiky v rámci 3. vlny pandémie v roku 2021, až 49,6 % respondentov uviedlo, že ich zamestnanci pracovali v nezmenenom režime a 38,7 % respondentov uviedlo, že zamestnanci pracovali na homeoffice (tabuľka 8). Z 11 respondentov, ktorí

uviedli „iné“, väčšina, tak ako v predchádzajúcej otázke, uviedla, že nemali v danom roku zamestnancov, resp. mali zamestnancov na dohodu o pracovnej činnosti. Jeden respondent uviedol, že bol nútený prepustiť všetkých zamestnancov a firemné záležitosti si rieši sám.

3.3 Využitie foriem štátnej pomoci na preklenutie negatívnych dopadov krízy súvisiacej s COVID-19

V súvislosti s prísnyimi reštrikčnými opatreniami, v dôsledku ktorých boli mnohé podniky nútené obmedziť alebo zatvoriť prevádzku, čím prichádzali o značnú časť tržieb, vláda pripravila rôzne legislatívne zmeny (Meluchová & Mateášová, 2020; Lovciová, 2021; Kadlečíková, 2021; Pakšiová, 2021) a balíčky pomoci, ktoré mali podnikom pomôcť prekenuť tieto negatívne dopady uzavretia ekonomiky na ich finančnú situáciu. Foriem pomoci bolo niekoľko typov, postupne sa dopĺňali, upravovali sa podmienky na ich získanie, čo prinášalo veľa chaosu a byrokratickej náročnosti do celého procesu. Viaceré účtovné jednotky odrádzala administratívna náročnosť podávania žiadosti, komplikované a často nezrozumiteľné podmienky nároku na pomoc, preto o pomoc ani nežiadali.

V ďalšej časti dotazníka nás preto zaujímalo, či respondenti využili niektoré formy pomoci vlády na prekenuť negatívnych dopadov krízy súvisiacej s COVID-19, ako boli napr. odklad splátok úverov, leasingov, posun termínov pre platenie poistného, preddavkov na daň, daní, Prvá pomoc, Prvá pomoc+, pomoc de minimis a pod.

Viac ako polovica respondentov, konkrétne 75 (54,7 %) uviedla, že využili vládnu pomoc, a 62 respondentov (45,3 %) uviedlo, že pomoc nevyužili.

Z respondentov, ktorí využili pomoc štátu, najviac respondentov, konkrétne 57 (76 % z tých respondentov, ktorí využili nejakú formu pomoci od štátu) uvádzalo využitie pomoci v rámci balíčka Prvá pomoc. Ďalší respondenti uvádzali využitie pomoci vo forme dotácie na nájomné (11 respondentov, t. j. 14,7 %), odklad splátok úverov, leasingov, posun termínov pre platenie poistného (7 respondentov, 9,3 %), ako aj ďalšie formy pomoci v rámci schémy Prvá pomoc+, Prvá pomoc ++, Pomoc de minimis.

Respondenti, ktorí sa vyjadrili, že žiadnu formu pomoci nevyužili, uvádzali najčastejšie ako dôvod nesplnenie podmienok (20 respondentov, 32,3 % z tých respondentov, ktorí nevyužili žiadnu formu pomoci), príliš komplikované podmienky (12 respondentov, 19,4 %). Až 21 respondentov (33,9 %) uviedlo, že nežiadali o pomoc, pretože žiadnu pomoc nepotrebovali. Viacero respondentov uvádzalo chaotické a zmätočné pravidlá poskytovania pomoci. Aj napriek tomu, že žiadali o posun termínov pre platenie poistného a DPH, nebola im táto pomoc odsúhlasená a následne im boli vyrubené pokuty a penále za oneskorenie úhrad. Jeden respondent uviedol, že mu počas pandémie odišla zamestnankyňa na materskú dovolenku a keď prijal na jej miesto novú zamestnankyňu, stratil nárok na pomoc. Iný respondent uviedol, že pomoc, ktorá bola poskytovaná v období 2020/2021 im veľmi pomohla, avšak v období 2021/2022 bolo toto opatrenie zrušené a nič nedostali.

Respondenti mali možnosť v ďalšej časti dotazníka uviesť formy pomoci, ktoré by uvítali zo strany vlády na zabránenie negatívnym dopadom podobných kríz v budúcnosti. Z ich odpovedí vyberáme:

- pomoc by mala byť adresovaná aj tzv. sezónnym biznisom, ktoré nemajú klasických zamestnancov práve kvôli sezónnosti,
- preplácať sociálne a zdravotné poistenie, nájom, príp. splátku úverov v plnom rozsahu,
- ponúkať administratívne jednoduché, jasné, prehľadné, flexibilné a promptné riešenia (9 respondentov),
- možnosť poskytnutia bezúročného úveru podnikateľom,
- poskytovať dotácie na úhradu miezd, resp. úhradu celkovej ceny práce (11 respondentov),
- poskytovať efektívnejšie dotácie, preplácať fixné náklady podnikateľom, poskytovať podporu na vykrytie strát,

- poskytovať finančný príspevok aj SZČO, ktoré pracujú na dohodu v inej firme,
- preplácať nájom aj bez súhlasu prenajímateľa,
- ponúkať adresné riešenia, ktoré by boli následne aj kontrolované proti zneužitiu,
- ponúkať možnosť kompenzácií aj iných druhov fixných nákladov okrem miezd a nájomného, napr. nákladov na energie (3 respondenti),
- nastaviť už vopred pravidlá, pripraviť sa na prípadnú krízu do budúcnosti a nemeniť pravidlá zo dňa na deň (17 respondentov),
- nižšie dane a poistné (16 respondentov),
- uhrádzať pokles tržieb v plnom rozsahu,
- neurobiť tvrdý lockdown, neobmedzovať podnikateľov v takom veľkom rozsahu, nezasahovať do ekonomiky jej uzatváraním (10 respondentov),
- nezatvárať malé prevádzky a v prípade zatvorenia, zo strany štátu poskytovať adekvátne finančné kompenzácie,
- poskytovať odškodnenie za ušlý zisk (3 respondenti),
- podporovať domáci cestovný ruch prostredníctvom poukazov, ktoré neprepláca zamestnávateľ,
- znížiť DPH na určité služby, tovary pre odvetvie cestovného ruchu a gastru (12 respondentov) a pod.

Na otázku, či respondenti prijali nejaké preventívne opatrenia (ako poučenia z tejto krízy) na predchádzanie negatívnych dopadov podobných kríz v budúcnosti, uvádzali respondenti nasledujúce odpovede:

- investície do informačných technológií, zaškolenie zamestnancov pre prácu z domu, automatizácia firemných procesov (18 respondentov),
- vytváranie väčšej finančnej rezervy (6 respondentov),
- nebyť orientovaný a odkázaný iba na jeden segment, diverzifikovať firemné aktivity,
- rozšírenie podnikateľskej činnosti o ďalšie aktivity, zmena koncepcie podnikania,
- zachovať homeoffice, aspoň na pár dní v týždni,
- zavedenie protipandemických opatrení, dôraz na hygienu, testovanie zamestnancov,
- neprijali sme žiadne opatrenia (8 respondentov).

Z uvedeného vyplýva, že zmätočný, nejasný, a najmä komplikovaný systém poskytovania pomoci podnikateľom na Slovensku nepriniesol očakávané výsledky. Podnikatelia uprednostňujú priame, prehľadné, flexibilné a najmä adresné formy pomoci bez zbytočných byrokratických a administratívnych obmedzení, ktoré mnohých podnikateľov už v prvotnej fáze odradili, hoci by možno v konečnom dôsledku spĺňali všetky podmienky na získanie tejto pomoci. V každom prípade aj samotní podnikatelia si uvedomujú, že nemôžu čakať iba na pomoc od štátu v prípade nepriaznivých okolností, ale sami by sa mali vopred pripraviť na neočakávané udalosti, ktoré môžu nastať.

Záver / Conclusions

Ako vyplynulo z dotazníkového prieskumu, vplyv pandémie COVID-19 a reštrikčných opatrení spojených s uzavretím ekonomiky ovplyvnili ekonomickú situáciu podnikateľov v SR, a to najmä v rámci 1. a 2. vlny pandémie, t. j. v roku 2020. Rok 2021 bol už čo sa týka negatívnych následkov pandémie miernejší, a to najmä z toho dôvodu, že nedošlo ku tvrdému lockdownu a hlavne preto, že mnohí podnikatelia sa už na túto situáciu adaptovali, prijali preventívne opatrenia, prispôbobi sa podmienkam, diverzifikovali portfólio svojich služieb, zmenili spôsob výkonu práce a pod. Zatiaľ čo v účtovnom období 2020 zaznamenalo pokles tržieb takmer 60,6 % respondentov, v účtovnom období 2021 to bolo iba 51,8 % respondentov. V účtovnom období 2020 uviedlo 38,7 % respondentov pokles tržieb viac ako 21 %, v účtovnom období uviedlo pokles tržieb o viac ako 21 % už len 32,8 % respondentov. Táto situácia bola určite spôsobená aj tým, že zatiaľ čo v účtovnom období 2020 uviedlo uzatvorenie prevádzok až 26,3 % respondentov, v účtovnom období 2020 to bolo 16,1 % respondentov.

Využitie vládnych (štátnych) balíčkov pomoci vnímali respondenti ako chaotické, neprehľadné, administratívne zaťažujúce, preto v mnohých prípadoch ani nežiadali o žiadnu formu pomoci, hoci by na ňu pravdepodobne mali nárok. V tejto súvislosti by uprednostnili adresné formy pomoci, s vopred jasne dohodnutými podmienkami, pravidlami, ktoré by v prvom rade pokrývali všetky fixné náklady, ako aj celkovú cenu práce zamestnancov. Odloženie úhrad daní, poistného, splátok úverov považujú za kontraproduktívne, nakoľko dôjde iba k posunutiu úhrady, a nie k ich odpusteniu.

Viacerí respondenti uvádzali, že je nesprávne sa spoliehať iba na pomoc štátu, aj keď v roku 2021 prijatý Kurzarbeit by mohol byť jednou formou relevantného riešenia podobných situácií, ale je dôležité, aby sa aj podnikatelia pripravili na vznik podobných situácií v budúcnosti, napr. vytváraním si dostatočnej finančnej rezervy, diverzifikovaním firemných aktivít, rozširovaním oblasti podnikania, a pod. Až 13,1 % respondentov uviedlo, že v dôsledku prijatých reštrikčných opatrení, boli nútení podnikové procesy vo firme zautomatizovať, implementovali do procesov využitie informačných technológií, čo im následne pomohlo v ďalších vlnách pandémie.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgments

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike** a výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti **Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax**.

Literárne zdroje a iné odkazy / References

Blahušiaková, M. (2020). Vplyv uzavretia ekonomiky v rámci 1. vlny epidémie COVID-19 na ekonomickú situáciu subjektov v Slovenskej republike: The Impact of Economic Lockdown Within the 1st Wave of Epidemics COVID-19 on the Economic Situation of Subjects in the Slovak Republic. *AIESA – Budovanie spoločnosti založenej na vedomostiach: recenzovaný zborník - 19. medzinárodná vedecká konferencia organizovaná pod záštitou rektora Ekonomickej univerzity v Bratislave prof. Ing. Ferdinanda Daňa, PhD. a dekana Fakulty hospodárskej informatiky prof. Ing. Ivana Brezinu, CSc., 13. novembra 2020, Bratislava*, 19-29.

Blahušiaková, M., Ondrušová, L. (2020). Lockdown a jeho dopady na ekonomické subjekty v Slovenskej republike. *Ekonomika a informatika: vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*, 18(2), 29-46. Dostupné na : <https://ei.fhi.sk/index.php/EAI/article/view/203>

Cohen, M. J. (2020). Does the COVID-19 outbreak mark the onset of a sustainable consumption transition? *Sustainability: Science, Practice and Policy*, 16:1, 1-3.

Dotazníkový prieskum: Vplyv COVID-19 na ekonomickú situáciu účtovných jednotiek.

Finstat (august 2021a). Analýza hospodárenia nefinančných podnikov za rok 2020. [Cit. 16. 4. 2022] Dostupné na: <https://news.finstat.sk/clanky/analiza-hospodarenia-nefinancnych-podnikov-za-rok-2020/>

Finstat (december 2021b). Analýza finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2020. [Cit. 16. 4. 2022] Dostupné na: <https://finstat.sk/analyzy/analiza-financnych-vysledkov-firiem-2020>

Finstat (2022). Analýza finančných výsledkov slovenských firiem za rok 2021. [Cit. 17. 4. 2022] Dostupné na: <https://finstat.sk/analyzy/analiza-financnych-vysledkov-firiem-2021>

Gallego, V., Nishiura, H., Sah, R., & Rodriguez-Morales, A. J. (2020). The COVID-19 outbreak and implications for the Tokyo 2020 Summer Olympic Games. *Travel Medicine and Infectious Disease*, Volume 34, 101604, <https://doi.org/10.1016/j.tmaid.2020.101604>.

Gomes, P. (2021). Financial and non-financial responses to the Covid-19 pandemic: insights from Portugal and lessons for future. *Public Money & Management*, 1-3.

Ižip, R. (2020). Slováci ostali doma, cestovné kancelárie majú hlavu v smútku. *TREND*, 29(37), 14-15.

Kadlečíková, O. (2021). History of Bank's Levy Fee in the Slovak Republic. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára = Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, 25-29.

Kekely, F. (2020). Hotely a reštiky sa sťažujú: Ak prísne opatrenia potrvajú, finančná pomoc štátu je zbytočná. Dostupné na: <https://www.startitup.sk/hotely-a-restiky-sa-stazuju-ak-prisne-opatrenia-potravaju-finacna-pomoc-statu-je-zbytocna/>

Kordošová, A. (2021). The Development of Contributions from the Share of the Tax Paid in the Selected Types of Non – profit Accounting Entities. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára = Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, 30-35.

Kordošová, A. (2021). The Impact of the Coronavirus Crisis on the Recipients of the Share of the Tax Paid. *Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, 7.-9. septembra 2021, (Skalica, Slovensko)*, 68-72.

Kullová, Z. (2020). Druhý lockdown už hotelieri nezvládnu. *TREND*, 29(37), 22-23.

Lovciová, K. (2021). Measures to Support Employment in the Period of COVID-19. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára = Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, 36-41.

Meluchová, J., & Mateášová, M. (2020). Changes in Labor Law and Their Impact on Business Environment in the Slovak Republic. *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace: sborník z mezinárodní vědecké konference, Slapy, 8.-10. září 2020*, 121-126.

Mokošová, D. (2021). Vplyv COVID-19 na lízingy podľa IFRS 16 s účinnosťou od 1. júna 2020 a iné zmeny súčinnosťou od 1. januára 2021 a neskôr. *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi*, 29, 31-38.

Ondrušová, L. (2021). The Institute of a Company in Crisis in a Simply Company on Share. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára = Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, 50-55.

Pakšiová, R. (2021). Podpory podnikateľom v dobe COVID-19 opatrení v roku 2021. *Účtovníctvo - audítorstvo - daňovníctvo: v teórii a praxi*, 29(3), 2-8.

Pomoc pre gastro (2021). Gastro uprostred strategickej sezóny: Chýbajú nám hostia. Dostupné na: <https://www.pomocpregastro.sk/gastro-uprostred-strategickej-sezony-chybaju-nam-hostia/>

Slaštanová, K. (2021). AKTUÁLNE: 78% Gastro prevádzok stále nedostalo podporu zo schémy pomoci pre cestovný ruch (výsledky prieskumu čerpania štátnej pomoci v gastron). Dostupné na: <https://menucka.sk/magazin/78-gastro-prevadzok-stale-nedostalo-podporu-zo-schemy-pomoci-pre-cestovny-ruch-vysledky-unikatneho-prieskumu-cerpania-statnej-pomoci-v-gastre/>

Vašeková, M. (2021). The Impact of the COVID-19 Pandemic on the Financial Decision of the Company's Management. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára = Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, 56-61.

Vplyv pandémie COVID-19 na zostavenie konsolidovanej účtovnej zvierky podľa IFRS

Impact of COVID-19 Pandemic on Preparation of Consolidated Financial Statements according to IFRSs

Renáta Hornická¹

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: renata.hornicka@euba.sk

Abstract: *The paper deals with the impact of COVID-19 pandemic on the preparation of consolidated financial statements in accordance with IFRSs. The consolidated financial statements are prepared for a group of entities. In the conditions of the Slovak Republic, the consolidated financial statements of business entities are prepared in accordance with IFRSs adopted by the European Union. When preparing the consolidated financial statements at the time of the COVID-19 pandemic, it was important to assess its impact on the preparation of the consolidated financial statements.*

Keywords: *pandemic of COVID-19, consolidated financial statements, IFRSs, preparation of consolidated financial statements*

JEL codes: M41, M48

1 Súčasný stav – úvod do problematiky / Introduction

V marci 2020 bola vyhlásená Svetovou zdravotníckou organizáciou pandémie COVID-19. Táto skutočnosť postavila spoločnosť do novej situácie, s ktorou sa musela vyrovnávať. Pandémia vyvolala uzatváranie ekonomík, tzv. lockdown, vo všetkých krajinách sveta, vrátane Slovenska s cieľom ochrániť zdravie obyvateľov. Pri lockdowne ekonomiky dochádzalo k uzatváraniu prevádzok podnikov, reštaurácií, hotelov, škôl, hraníc. Všetky tieto opatrenia viedli k obmedzeniu, resp. spomaleniu ekonomického a spoločenského života a mali ekonomické dopady na podnikateľské subjekty. Vlády jednotlivých krajín sa snažili pomôcť podnikateľským subjektom rôznymi formami štátnej pomoci na zmiernenie ekonomických dopadov jednotlivých reštrikčných opatrení.

Vláda Slovenskej republiky tiež pristúpila k lockdownu ekonomiky. M. Blahušiaková a L. Ondrušová (2020) uvádzajú, že podľa analýzy Finstat, ktorá bola realizovaná v apríli 2020, bolo krízou ohrozených 15 660 firiem, ktoré vytvárajú tržby cca 8,8 mld. Eur. Najviac boli pandémiou zasiahnuté služby pohostinstiev. Vláda Slovenskej republiky sa ako vlády iných krajín snažila zmierniť ekonomické dopady pandémie na jednotlivé subjekty. V apríli 2020 bol prijatý zákon č. 64/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov. Vláda Slovenskej republiky pristúpila aj k ďalším opatreniam, napríklad projekt na podporu zamestnanosti, dotácie na nájomné v čase pandémie a ďalšie.

Ekonomické dopady reštrikčných opatrení pocítili nielen jednotlivé účtovné jednotky, ale aj skupiny účtovných jednotiek tvorené materskou účtovnou jednotkou a jej dcérskymi účtovnými jednotkami. Tieto skupiny podnikov sa niekedy označujú v ekonomickej literatúre aj ako koncern alebo holding, treba však uviesť, že právna úprava v oblasti účtovníctva tieto pojmy nedefinuje, na účtovné účely je definovaný pojem konsolidovaný celok, ktorým sa rozumie skupina účtovných jednotiek bez ohľadu na ich sídlo. V Slovenskej republike pôsobia skupiny účtovných jednotiek v rôznych priemyselných odvetviach, ale aj vo finančnom sektore.

Účtovníci sa museli vysporiadať so zaznamenaním dopadov ekonomického vplyvu pandémie v účtovníctve. Tieto dopady sa mohli prejavovať napríklad vznikom nákladov

výnimočného charakteru spojených s pandémiou alebo aj vznikom výnosov, napríklad pri čerpaní štátnej pomoci formou dotácií. Osobitne dôležité bolo počas pandémie pristúpiť k zostaveniu účtovnej závierky tak, aby bola dodržaná zásada verného a pravdivého zobrazenia a zároveň používateľia informácií z účtovnej závierky získali informácie o vplyve pandémie na účtovnú jednotku v individuálnej účtovnej závierke alebo na skupinu účtovných jednotiek v konsolidovanej účtovnej závierke.

Pandémiou COVID-19 boli zasiahnuté roky 2020 a 2021. Vplyv pandémie na zostavenie individuálnej účtovnej závierky alebo konsolidovanej účtovnej závierky sa týka teda účtovných závierok za účtovné obdobia spojené s rokmi 2020 a 2021, ale mohol sa dotknúť aj účtovných závierok zostavených za účtovné obdobia spojené s rokom 2019 ako zohľadnenie udalosti po dni, ku ktorému sa zostavuje účtovná závierka.

Cieľom príspevku je vysvetliť vplyv pandémie COVID-19 na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky podnikateľských účtovných jednotiek podľa IFRS prevzatých Európskou úniou.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Objektom skúmania je zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky podnikateľských účtovných jednotiek podľa IFRS v čase pandémie COVID-19. Príspevok prezentuje a analyzuje všeobecné východiská na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky a osobitosti týkajúce sa zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky podľa IFRS. Príspevok je spracovaný na základe odbornej literatúry z oblasti účtovníctva v čase pandémie COVID-19 a národnej právnej úpravy a nadnárodnej úpravy konsolidovanej účtovnej závierky podnikateľských účtovných jednotiek v Slovenskej republike.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

Konsolidovaná účtovná závierka poskytuje informácie o konsolidovanom celku. Právny rámec konsolidovanej účtovnej závierky v Slovenskej republike je stanovený zákonom č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o účtovníctve“). Podnikateľská účtovná jednotka, ktorá je právnickou osobou vymedzenej právnej formy v zákone o účtovníctve (obchodná spoločnosť, štátny podnik a družstvo) a spĺňa definíciu materskej účtovnej jednotky stanovenú v zákone o účtovníctve, má povinnosť zostaviť konsolidovanú účtovnú závierku, pokiaľ nie je od tejto povinnosti oslobodená podľa niektorého z oslobodení upraveného v zákone o účtovníctve, podľa metód a zásad ustanovených osobitnými predpismi (§ 22, odsek 1), ktorými sú IFRS prevzaté Európskou úniou.

Vykazujúcou účtovnou jednotkou pri konsolidovanej účtovnej závierke nie je právny subjekt (účtovná jednotka). V konsolidovanej účtovnej závierke sa dôsledne aplikuje účtovná zásada prednosti obsahu (podstaty) pred formou. Aj keď z hľadiska právnej formy nastalo nadobudnutie finančnej investície v inej účtovnej jednotke (dcérskej účtovnej jednotke), z hľadiska podstaty nastalo získanie rozhodujúceho vplyvu nad podnikom inej účtovnej jednotky (dcérskej účtovnej jednotky). Konsolidovanú účtovnú závierku zostavuje materská účtovná jednotka za konsolidovaný celok. V konsolidovanej účtovnej závierke sa spája vykazovanie za materskú účtovnú jednotku a všetky jej dcérske účtovné jednotky.

Podľa Koncepčného rámca pre finančné vykazovanie IFRS (2018) predstavuje konsolidovaná účtovná závierka účtovnú závierku, ktorá poskytuje informácie o aktívach, záväzkoch, vlastnom imaní, nákladoch a výnosoch ako za jedinú vykazujúcu jednotku. Informácie o aktívach, záväzkoch, vlastnom imaní, nákladoch a výnosoch jednotlivých účtovných jednotiek poskytujú ich individuálne (nekonsolidované) účtovné závierky.

Vzhľadom na to, že konsolidovaná účtovná závierka je účtovná závierka zostavená za skupinu účtovných jednotiek, sú podkladom na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky údaje získané z individuálnych účtovných závierok jednotlivých účtovných jednotiek v skupine. Konsolidovaná účtovná závierka podľa IFRS je účtovná závierka zostavená postupmi konsolidácie upravenými v IFRS 10 *Konsolidovaná účtovná závierka*

(postupy konsolidácie dcérskych podnikov, v praxi označovanými ako metóda úplnej konsolidácie). Konsolidovaná účtovná závierka je podľa IFRS považovaná za účtovnú závierku na všeobecný účel a vzťahujú sa na ňu ustanovenia štandardu IAS 1 *Prezentácia účtovnej závierky*.

Pri zostavení konsolidovanej účtovnej závierky je potrebné zohľadniť všeobecné východiská na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky ako účtovnej závierky podľa IFRS a zároveň osobitosti týkajúce sa výlučne zostavovania konsolidovanej účtovnej závierky. Štruktúru konsolidovanej účtovnej závierky tvorí konsolidovaná súvaha, konsolidovaný výkaz komplexného výsledku, konsolidovaný výkaz zmien vlastného imania, konsolidovaný výkaz o peňažných tokoch a poznámky.

3.1 Všeobecné východiská na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky podľa IFRS počas pandémie COVID-19

Všeobecné východiská na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky za skupinu vychádzajú z Koncepčného rámca pre finančné vykazovanie a štandardu IAS 1. Týchto východísk je viacero, kľúčovými podľa nášho názoru v čase pandémie boli: predpoklad nepretržitosti trvania činnosti (going concern), akruálny princíp, významnosť a zoskupovanie, používanie úsudkov, odhadov, oceňovanie a posúdenie vplyvu pandémie na konkrétne položky vykázané v konsolidovanej účtovnej závierke.

Základným predpokladom, ktorý rieši Koncepčný rámec a aj IAS 1 je **predpoklad nepretržitosti trvania činnosti**. Predpoklad nepretržitosti trvania činnosti znamená, že vykazujúca účtovná jednotka bude pokračovať v svojej činnosti v predvídateľnej blízkej budúcnosti. Nepretržitosť pokračovania činnosti posudzuje manažment, doba blízkej budúcnosti nie je ohraničená, ale predstavuje najmenej 12 mesiacov od konca účtovného obdobia (IAS 1.25-1.26). Podľa L. Mejzlíka (2020) príčinou pochybnosti predpokladu nepretržitosti trvania činnosti môžu byť napríklad pandémie a dôsledky opatrení voči nej, nedostatok objednávok, zákaz výroby, zákaz predaja, obmedzený prístup k výrobným materiálom a podobne). Pri konsolidovanej účtovnej závierke je dôležité si uvedomiť, že je zostavovaná za skupinu. Stanovenie predpokladu nepretržitosti pokračovania pri konsolidovanej účtovnej závierke podľa nášho názoru súvisí s posúdením nepretržitosti trvania činnosti materskej účtovnej jednotky a dcérskych účtovných jednotiek v skupine a zároveň skupiny ako celku. Splnenie tohto predpokladu je v účtovníctve kľúčové, pretože ovplyvňuje vykazovanie položiek v účtovnej závierke, ktoré budú mať vplyv do budúcnosti. Pre používateľov informácií z konsolidovanej účtovnej závierky počas pandémie COVID-19 bolo dôležité vedieť, či bolo posúdené splnenie tohto predpokladu, pretože na základe jeho splnenia alebo nesplnenia si mohli vytvoriť úsudok o tom, či bude skupina existovať v blízkej budúcnosti alebo jej činnosť bude obmedzená, prípadne zanikne.

Dôležitým princípom, z ktorého musí vychádzať aj konsolidovaná účtovná závierka je podľa IAS 1 **akruálny princíp**. V zmysle vymedzenia akruálneho princípu (IAS 1.27-1.28) vykazuje účtovná jednotka aktíva (majetok), záväzky, vlastné imanie, náklady a výnosy v momente ich vzniku (t. j. keď spĺňa definíciu príslušnej zložky účtovnej závierky a kritériá pre vykazovanie podľa Koncepčného rámca pre finančné vykazovanie) a nie keď nastane súvisiaci peňažný tok, t. j. príjem alebo výdavok s nimi spojený.

Ako dôsledok pandémie COVID-19 mohli v skupine vzniknúť dodatočné aktíva (majetok), záväzky a s nimi súvisiace náklady a výnosy. Tieto zložky účtovnej závierky majú byť vykázané v momente ich vzniku. Počas pandémie COVID-19 mohli vzniknúť v skupine napríklad pohľadávky a záväzky vykazované v konsolidovanej súvahe a ovplyvnili finančnú situáciu v skupine. V súvislosti záväzkami vzniknutými v skupine vznikli náklady výnimočného charakteru (náklady spojené s pozastavením výroby, náklady na testovanie zamestnancov, náklady spojené s prepúšťaním zamestnancov a ďalšie), tieto náklady pokiaľ neboli vnútro skupinovými nákladmi, mali byť v konsolidovanej účtovnej závierke vykázané v momente ich vzniku (v období, s ktorým časovo a vecne súvisia). Naopak v skupine v súvislosti s pohľadávkami mohli vzniknúť v dôsledku pandémie v skupine výnosy, napríklad výnosy spojené s využitím štátnej pomoci vo forme dotácií, tieto

výnosy mali byť vykázané v momente ich vzniku (v období, s ktorým časovo a vecne súvisia). Pokiaľ by v skupine vznikli aj iné výnosy v dôsledku pandémie a neboli vnútrogrupinovými výnosmi, mali byť v konsolidovanej účtovnej závierke vykázané. Náklady a výnosy vykázané v konsolidovanom výkaze komplexného výsledku ovplyvňujú finančnú výkonnosť skupiny vyjadrenú komplexným výsledkom za skupinu. Informácie o finančnej situácii a finančnej výkonnosti skupiny sú kľúčové informácie pre súčasných a aj potenciálnych investorov skupiny, ale aj pre veriteľov skupiny.

S vykazovaním jednotlivých zložiek v účtovnej závierke súvisí aj požiadavka týkajúca sa **významnosti a zoskupovania** (IAS 1.29-1.31). Podľa IAS 1 sa prezentuje samostatne každá významná položka podľa povahy alebo funkcie. Údaje v účtovnej závierke sa môžu vykazovať aj ako súhrnné, ak nie sú významné, aby sa prezentovali samostatne.

IAS 1 stanovuje pri každom výkaze účtovnej závierky minimálny rozsah položiek, ktoré majú byť vykázané a zostavovateľ účtovnej závierky môže na základe posúdenia významnosti dopĺňať ďalšie. Vplyvom pandémie COVID-19 mohli vzniknúť významné položky aktív, záväzkov, nákladov a výnosov prezentované samostatne. Rovnaký prístup platí aj pre konsolidovanú účtovnú závierku, v ktorej sú v jednotlivých konsolidovaných výkazoch prezentované podľa povahy alebo funkcie významné položky za skupinu samostatne a viaceré nevýznamné položky agregované. Kompenzovanie položiek v konsolidovanej účtovnej závierke nie je možné, pokiaľ to nepožaduje, alebo nepovoľuje konkrétny IFRS (IAS 1.32). Pre používateľov informácií z účtovnej závierky, a teda aj konsolidovanej účtovnej závierky je významnosť dôležitou kvalitatívnou charakteristikou, ktorá súvisí s relevantnosťou finančnej (účtovnej) informácie. Používatelia informácií z konsolidovanej účtovnej závierky potrebujú relevantné finančné informácie, aby mohli prijímať rozhodnutia vo vzťahu k skupine.

Okrem účtovných výkazov sú povinnou súčasťou účtovnej závierky aj poznámky. Základný rámec pre obsah poznámok podľa IFRS rieši IAS 1 a zároveň ďalšie požiadavky na zverejňovanie v poznámkach stanovujú príslušné IFRS riešiace konkrétnu problematiku vo vzťahu ku konkrétnym vykázaným položkám. Poznámky obsahujú doplňujúce a vysvetľujúce informácie k jednotlivým položkám vo výkazoch a zároveň ďalšie doplňujúce a vysvetľujúce informácie, ktoré nie sú v účtovných výkazoch vykázané. Zverejňovanie informácií v poznámkach konsolidovanej účtovnej závierky upravuje predovšetkým štandard IFRS 12 *Zverejňovanie informácií o podieloch v iných účtovných jednotkách*, ale aj ďalšie štandardy, napríklad IFRS 3 *Podnikové kombinácie*, IAS 36 *Zníženie hodnoty aktív* a ďalšie.

Pandémia COVID-19 mala vplyv aj na zostavovanie poznámok účtovnej závierky, a teda aj poznámok konsolidovanej účtovnej závierky. V poznámkach konsolidovanej účtovnej závierky sa v dôsledku pandémie mali uvádzať informácie o vplyve pandémie COVID-19 na vykazovanie skupiny z hľadiska splnenia predpokladu nepretržitosti pokračovania činnosti skupiny, významné transakcie a udalosti v skupine vplyvom pandémie COVID-19, vplyv pandémie na štruktúru skupiny, výkonnosť skupiny, prevádzkové aktíva a záväzky skupiny a ďalšie.

V každej účtovnej závierke zostavenej podľa IFRS musí byť v poznámkach uvedené prehlásenie o súlade účtovnej závierky s ustanoveniami všetkých IFRS. Odchýlenie sa od ustanovení IFRS v účtovnej závierke, je možné len na základe posúdenia manažmentu vo výnimočných prípadoch (IAS 1.23) a musí sa zverejniť. Táto požiadavka platí aj pre poznámky konsolidovanej účtovnej závierky ako účtovnej závierky podľa IFRS zostavenej za skupinu na všeobecný účel.

Pri samotnom zostavení konsolidovaných výkazov a poznámok počas pandémie COVID-19 bola dôležitou oblasťou **práca s úsudkami, odhadmi a riešenie problematiky oceňovania**, predovšetkým v oblasti oceňovania reálnou hodnotou. Vplyv pandémie COVID-19 sa prejavil aj na **vykazovaní konkrétnych položiek v konsolidovanej účtovnej závierke**, napríklad nehnuteľnosti, stroje a zariadenia, zásoby, finančné nástroje, rezervy, podmienené aktíva a záväzky, výnosy a ďalšie.

V súvislosti s vykazovaním v konsolidovanej účtovnej závierke je tiež dôležité zabezpečiť konzistentnosť prezentácie a porovnateľnosť podľa IAS 1.

3.2 Osobitosti týkajúce sa zostavovania konsolidovanej účtovnej závierky podľa IFRS počas pandémie COVID-19

Dcérske účtovné jednotky spolupracujú pri zostavení konsolidovanej účtovnej závierky s materskou účtovnou jednotkou. Podľa zákona o účtovníctve musia poskytnúť materskej účtovnej jednotke svoju individuálnu účtovnú závierku a ďalšie doplňujúce údaje. Osobitosti týkajúce sa zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky vychádzajú zo skutočnosti, že je zostavená za skupinu a nie za jednu účtovnú jednotku. V súvislosti so zostavením konsolidovanej účtovnej závierky je dôležitá jednotná účtovná politika v skupine a deň, ku ktorému sa konsolidovaná účtovná závierka zostavuje. Deň, ku ktorému sa konsolidovaná účtovná závierka zostavuje súvisí s účtovným obdobím skupiny.

D. Prochádzka (2020) uvádza, že špecifické problémy spojené s jednotnou účtovnou politikou mohli v čase pandémie nastať práve na úrovni konsolidovanej účtovnej závierky, pretože formy pomoci a podmienky na ich získanie sa mohli líšiť, čo mohlo viesť k aplikácii rôznych účtovných postupov na úrovni individuálnych účtovných závierok účtovných jednotiek a na úrovni konsolidovanej účtovnej závierky.

Tak ako na úrovni jednej účtovnej jednotky je potrebné stanoviť účtovnú politiku, tak aj pri zostavovaní konsolidovanej účtovnej závierky za skupinu je potrebné zabezpečiť jednotnosť účtovných postupov, t. j. **jednotnú účtovnú politiku** v skupine (IFRS 10.B87). Všetky údaje, ktoré sú podkladom na zostavenie konsolidovanej účtovnej závierky, musia byť pripravené v súlade s IFRS. Zároveň tam, kde IFRS povoľujú rôzne alternatívy, stanovuje materská účtovná jednotka, ktorá alternatíva sa bude používať alebo v situácii, keď nejakú transakciu alebo udalosť IFRS neriešia, vytvára materská účtovná jednotka vlastnú účtovnú politiku podľa IAS 8 *Účtovná politika, zmeny v účtovných odhadoch a chyby*.

Ak vplyvom pandémie COVID-19 použila účtovná jednotka v skupine inú účtovnú politiku, ako sa používa na úrovni skupiny, bolo potrebné na účely zostavenia konsolidovanej účtovnej závierky tieto údaje upraviť.

Konsolidovaná účtovná závierka sa zostavuje **ku dňu, ku ktorému zostavuje svoju účtovnú závierku materská účtovná jednotka**. Toto pravidlo je prirodzené, pretože zostavovateľom účtovnej závierky je materská účtovná jednotka, a preto sa účtovné obdobie skupiny odvíja od jej účtovného obdobia. Pokiaľ niektorá dcérska účtovná jednotka uplatňuje iné účtovné obdobie, mala by podľa IFRS 10 (IFRS 10.B92-B93) poskytnúť dodatočné finančné informácie ku dňu, ku ktorému zostavuje účtovnú závierku materská účtovná jednotka, pokiaľ to nie je nevykonateľné (prakticky nemožné).

Ak je to nevykonateľné, zostaví materská účtovná jednotka konsolidovanú účtovnú závierku použitím najnovšej účtovnej závierky do dňa, ku ktorému sa zostavuje konsolidovaná účtovná závierka. Táto možnosť je však ohraničená pravidlom, že rozdiel medzi dňami vykazovania nesmie presiahnuť **tri mesiace**. Ak vplyvom pandémie nebolo možné zabezpečiť zostavenie individuálnych účtovných závierok dcérskych účtovných jednotiek k rovnakému dňu, ako zostavovala konsolidovanú účtovnú závierku materská účtovná jednotka, bolo možné použiť toto pravidlo. Zároveň je dôležité uviesť, že pokiaľ sa toto pravidlo uplatní, je potrebné zohľadniť významné transakcie alebo udalosti, ktoré nastali medzi dňom vykazovania dcérskej účtovnej jednotky a materskej účtovnej jednotky.

Záver / Conclusions

Pandémia COVID-19 ovplyvnila fungovanie podnikateľských subjektov v ekonomike a aj skupín podnikateľských subjektov, ktoré sú ekonomicky prepojené vo všetkých krajinách sveta vrátane Slovenskej republiky. Podľa zákona o účtovníctve skupinu účtovných jednotiek tvorí materská účtovná jednotka a všetky jej dcérske účtovné jednotky (konsolidovaný celok). Úlohou účtovníctva ako nástroja zaznamenania ekonomickej reality bolo zaznamenať dôsledky pandémie na účtovnú jednotku alebo na skupinu účtovných jednotiek.

Zostavovatelia účtovných závierok sa museli vysporiadať so zostavením účtovnej závierky v čase pandémie tak, aby poskytovala verný a pravdivý obraz o finančnej situácii, finančnej výkonnosti a peňažných tokoch účtovnej jednotky v individuálnej účtovnej závierke a skupiny účtovných jednotiek v konsolidovanej účtovnej závierke.

Pri zostavení konsolidovanej účtovnej závierky podľa IFRS sú dôležité všeobecné východiská (predpoklad nepretržitosti trvania činnosti, akruálny princíp, významnosť a zoskupovanie, konzistentnosť prezentácie a porovnateľnosť), ktoré sú rovnaké ako pri individuálnej účtovnej závierke a zároveň je potrebné zohľadniť aj osobitosti, ktoré sa týkajú iba konsolidovanej účtovnej závierky, keďže sa zostavuje za skupinu (jednotná účtovná politika v skupine, stanovenie dňa, ku ktorému sa konsolidovaná účtovná závierka zostavuje). Dodržanie a uplatnenie týchto všeobecných východísk a zohľadnenie osobitostí pri zostavení konsolidovanej účtovnej závierky bolo dôležité aj v čase pandémie COVID-19.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgments

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti **Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax.**

Literárne zdroje a iné odkazy / References

BLAHUŠIAKOVÁ, Miriama - ONDRUŠOVÁ, Lucia (2020). Lockdown a jeho dopady na ekonomické subjekty v Slovenskej republike. In *Ekonomika a informatika : vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*. - Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2020. ISSN 1339-987X, 2020, roč. 18, č. 2, pp. 29-46 online.

MEJZLÍK, Ladislav (2020). K některým dopadům pandemie koronaviru na účetnictví. In: *AUDITOR 5/2020*. pp. 11-17 online.

PROCHÁDZKA, David (2020). COVID-19 a vliv na účetní závěrku podle IFRS. In: *AUDITOR 5/2020*. pp. 23-28 online.

Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

Koncepčný rámec pre finančné vykazovanie. IASB, 2018.

IAS 1. Prezentácia účtovnej závierky. IASB, 2007 v znení neskorších úprav.

IFRS 10. Konsolidovaná účtovná závierka. IASB, 2011 v znení neskorších úprav.

Pomoc pri udržaní prevádzky a zamestnanosti malých zamestnávateľov Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou, a. s.

Assistance in Maintaining the Operation and Employment of Small Employers by the Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s.

Ol'ga Kadlečíková¹

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovakia
E-mail: olga.kadlecikova@euba.sk

Abstract: *An important role in helping Slovak entrepreneurs to cope with the challenges of the coronavirus pandemic also plays an important role the Slovenská záručná a rozvojová banka, a.s., which provides loans to small and medium-sized enterprises within the Entrepreneur 2020 and Loan SIH loan programs and is also the administrator of state assistance to travel agencies and their clients. The aim of the paper is to analyze the mechanism of financial assistance to small and medium-sized enterprises (small employers) under the loan program Entrepreneur 2020.*

Keywords: *loans, medium-sized enterprises, the mechanism of financial assistance*

JEL codes: G21

1 Súčasný stav – úvod do problematiky / Introduction

Dôležitú úlohu pri pomoci slovenským podnikateľom pri zvládaní výziev súvisiacich s pandémiou koronavírusu zohráva aj Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., ktorá poskytuje úvery malým a stredným podnikom v rámci úverových programov Podnikateľ 2020 a Úver SIH a súčasne je aj administrátorom pomoci štátu cestovným kanceláriám a ich klientom. Špeciálny produkt Podnikateľ 2020 bol spustený v apríli roku 2020. V rámci tohto produktu bolo prioritou schváliť žiadosti najmä podnikateľom, ktorí museli zatvoriť svoje prevádzky. Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., prijíma žiadosti o Prevádzkový úver Podnikateľ 2020 až do 30. 6. 2022.

V auguste 2021 v spolupráci so Slovak Investment Holding a ďalšími bankami sa Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., prostredníctvom nového produktu Úver SIH zapojila do projektu, ktorý napomáha podnikom zmierniť negatívne dôsledky pandémie a preklenúť výpadky príjmu v období krízových opatrení. Pomoc v podobe preklenovacieho úveru je určená malým a stredným podnikom. V schéme SIH antikورونا záruky sú vytvorené podmienky aj pre menšie podniky, pre ktoré bolo náročné získať potrebnú finančnú pomoc. Hlavným účelom úveru je najmä podpora udržania zamestnanosti a pomoc vysporiadať sa podnikom s obmedzeným prístupom ku kapitálu, spôsobený núteným zatvorením prevádzky alebo obmedzením prevádzky. Úver sa poskytuje formou záruky za úvery a odpustenia poplatku za záruku.

Cieľom príspevku je analyzovať mechanizmus finančnej pomoci malým a stredným podnikom (malým zamestnávateľom) v rámci úverového programu Podnikateľ 2020 poskytovaného Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou, a. s., ako sprostredkovateľom finančnej pomoci na zmiernenie negatívnych následkov pandémie a na podporu udržania prevádzky.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Metodológia spracovania vedeckej state bola zvolená v nadväznosti na ciele príspevku, a to analyzovať mechanizmus finančnej pomoci malým a stredným podnikom (malým zamestnávateľom) v rámci úverového programu Podnikateľ 2020 poskytovaného Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou, a. s., ako sprostredkovateľom finančnej pomoci na zmiernenie negatívnych následkov pandémie a na podporu udržania prevádzky.

Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., bola založená v roku 1991 Ministerstvom financií Slovenskej republiky ako štátny peňažný ústav. Právna forma banky bola transformovaná dňa 1. októbra 2002 zo štátneho peňažného ústavu na akciovú spoločnosť v súlade s požiadavkami § 121 ods. 1 zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zmien a doplnkov. Jediným akcionárom je štát, ktorý svoje akcionárske práva vykonáva prostredníctvom Ministerstva financií Slovenskej republiky. Banka je zameraná najmä na rozvoj malého a stredného podnikania na Slovensku.

Na základe povolenia udeleného Národnou bankou Slovenska vykonáva Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s. tieto činnosti:

- poskytovanie úverov,
- investovanie do cenných papierov na vlastný účet,
- obchodovanie na vlastný účet:
 - s finančnými nástrojmi peňažného trhu v eurách a v cudzej mene,
 - s finančnými nástrojmi kapitálového trhu v eurách a v cudzej mene,
- poskytovanie záruk,
- poskytovanie bankových informácií,
- poskytovanie poradenských služieb v oblasti podnikania,
- poskytovanie platobných služieb a zúčtovanie,
- prijímanie vkladov od 1.11.2009.

Okrem týchto činností má Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., udelené bankové povolenie aj na zmenárenskú činnosť, finančné sprostredkovanie a prenájom bezpečnostných schránok, tieto činnosti avšak banka nevykonáva.

Vzhľadom k stanovenému cieľu vedeckej state boli analyzované príslušné právne normy upravujúce mechanizmu finančnej pomoci malým a stredným podnikateľom. Ako zdrojové dáta boli použité aj publikované príspevky (Blahušiaková, 2021), (Lovciová, 2021), (Meluchová, Mateášová, 2021) ako aj (Vašeková, 2021). Na zber údajov boli použité metóda selekcie a analýzy a pre vyhodnotenie získaných podkladov metódy analýzy a syntézy.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

3.1 Mimoriadne opatrenia vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19

Na zmiernenie negatívnych následkov pandémie a na podporu udržania prevádzky v malých podnikoch alebo stredných podnikoch (malý zamestnávateľ) môže Ministerstvo financií Slovenskej republiky v súlade so zákonom č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov, poskytnúť finančnú pomoc. Finančná pomoc sa poskytuje prostredníctvom inštitúcií – sprostredkovateľov pomoci, ktorými sú Exportno-importná banka Slovenskej republiky a Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok, na základe a za podmienok ustanovených zákonom o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 a zmluvou medzi ministerstvom financií a sprostredkovateľom pomoci.

Finančnú pomoc možno poskytnúť vo forme:

- záruky za úver poskytnutý sprostredkovateľom pomoci,
- úhrady úroku z úveru, teda bonifikáciou úroku poskytnutého sprostredkovateľom pomoci.

Záruka za úver poskytnutý sprostredkovateľom pomoci je záväzok Ministerstva financií Slovenskej republiky voči malému zamestnávateľovi, že uspokojí jeho záväzok zo zmluvy o úvere uzavretej medzi sprostredkovateľom pomoci a malým zamestnávateľom, ak ho

malý zamestnávateľ neplní; táto záruka nie je štátnou zárukou podľa osobitného predpisu. Záruku možno poskytnúť, ak ku dňu podpisu zmluvy o úvere:

- nejde o malého zamestnávateľa, ktorý je osobou, ktorá má na sprostredkovanie zamestnania za úhradu oprávnenie vydané podľa zákona o živnostenskom podnikaní alebo agentúrou dočasného zamestnávania,
- neeviduje voči malému zamestnávateľovi
 - Sociálna poisťovňa pohľadávky na poistnom na sociálne poistenie alebo pohľadávky na povinných príspevkoch na starobné dôchodkové sporenie po lehote splatnosti viac ako 180 dní alebo
 - zdravotná poisťovňa pohľadávky na poistnom na povinné verejné zdravotné poistenie po lehote splatnosti viac ako 180 dní,
- nebolo voči malému zamestnávateľovi začaté konkurzné konanie alebo reštrukturalizácia a
- malý zamestnávateľ spĺňa ďalšie podmienky určené sprostredkovateľom pomoci.

Bonifikáciu úroku možno poskytnúť malému zamestnávateľovi zo štátneho rozpočtu, ak malý zamestnávateľ:

- v období určenom v zmluve o úvere uzavretej medzi sprostredkovateľom pomoci a malým zamestnávateľom udrží úroveň zamestnanosti určenú v zmluve o úvere a
- na konci obdobia určeného v zmluve o úvere nebude mať záväzky na poistnom na sociálne poistenie, na povinných príspevkoch na starobné dôchodkové sporenie alebo na poistnom na povinné verejné zdravotné poistenie po lehote splatnosti voči Sociálnej poisťovni alebo zdravotnej poisťovni nad výšku určenú v zmluve o úvere.

Sprostredkovateľ pomoci zodpovedá za:

- dodržanie podmienok poskytnutia záruky za úver,
- dodržanie podmienok poskytnutia bonifikácie úroku,
- vrátenie bonifikácie úroku pri nedodržaní podmienok poskytnutia bonifikácie úroku.

Kontrolu dodržiavania podmienok poskytovania finančnej pomoci vykonáva Ministerstvo financií Slovenskej republiky. Ministerstvo financií je oprávnené požadovať od sprostredkovateľa pomoci všetky podklady na kontrolu dodržiavania podmienok poskytovania finančnej pomoci.

Ak ministerstvo financií pri výkone kontroly zistí nedostatky v činnosti sprostredkovateľa pomoci spočívajúce v nedodržaní podmienok poskytnutia záruky za úver, môže uložiť sprostredkovateľovi pomoci v závislosti od závažnosti porušenia povinnosti a dĺžky trvania protiprávneho stavu pokutu až do výšky dvojnásobku sumy úveru, za ktorý bola poskytnutá takáto záruka. Ak ministerstvo financií pri výkone kontroly zistí nedostatky v činnosti sprostredkovateľa pomoci spočívajúce v nedodržaní podmienok bonifikácie úroku, uloží sprostredkovateľovi pomoci povinnosť vrátiť do štátneho rozpočtu sumu vo výške neoprávnene poskytnutej bonifikácie úroku.

Ak Ministerstvo financií Slovenskej republiky plní záväzok zo záruky za úver za malého zamestnávateľa voči sprostredkovateľovi pomoci, vzniká mu pohľadávka voči malému zamestnávateľovi v rozsahu tohto plnenia. Malý zamestnávateľ je povinný splatiť ministerstvu financií pohľadávku z realizovanej záruky spolu s úrokom podľa Oznámenia Komisie o revízii spôsobu stanovenia referenčných a diskontných sadzieb.

3.2 Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., ako sprostredkovateľ finančnej pomoci

Zmluvu o podmienkach poskytovania finančnej pomoci pre malé podniky a stredné podniky podpísalo Ministerstvo financií Slovenskej republiky a Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., dňa 15. apríla 2020 s cieľom zabezpečiť realizáciu programu poskytovania finančnej pomoci ministerstva prostredníctvom banky na účely podpory udržania prevádzky a zamestnanosti v malých podnikoch a stredných podnikoch počas nepriaznivého obdobia spôsobeného pandémiou COVID-19 na súhrnnú výšku poskytnutých úverov, za ktoré bola prevzatá záruka, a/ alebo ku ktorým sa poskytuje

bonifikácia úroku, ktorá nepresiahne sumu 20 mil. eur, pri sume realizovaných záruk 10,2 mil. eur. Táto suma poskytovaných úverov, z dôvodu záujmu podnikateľských subjektov, bola spresnená Dodatkom č. 1 uzatvoreným 10. júla 2020 na sumu 40 mil. eur, pri sume realizovaných záruk 20,4 mil. eur.

Malý či stredný podnik alebo samostatne zárobkovo činná osoba môže zo Slovenskej záručnej a rozvojovej banky, a. s., získať úver od 10-tisíc do 350-tisíc eur. Ide o finančné prostriedky na to, aby preklenuli náročné obdobie svojho podnikania spôsobené pandémiou. Splatnosť zvýhodneného úveru je tri roky s pevne fixovanou úrokovou sadzbou vo výške 4,00 % p. a., pričom bonifikácia úroku podnikateľovi tento úrok môže znížiť na 0 %. Prvý rok pritom podnikateľ istinu úveru nemusí splácať. Úver je možné získať bez založenia svojho majetku, v závislosti od posúdenia bankou.

Na získanie bonifikácie úroku musí firma alebo samostatne zárobkovo činná osoba minimálne prvých dvanásť mesiacov udržať svoju podnikateľskú činnosť, zamestnanosť a na konci tohto ročného obdobia nesmie mať dlhy na sociálnych a zdravotných odvodoch.

Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., poskytuje v rámci realizácie finančnej pomoci úvery malým a stredným podnikom v rámci úverového antikورونا programu s názvom Podnikateľ 2020.

V súlade s nariadením komisie (EÚ) č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy, sa za malé a stredné podniky považujú podniky, ktoré v jednotlivých kategóriách spĺňajú tieto kritéria:

- Kategóriu mikropodnikov, malých a stredných podnikov tvoria podniky, ktoré zamestnávajú menej ako 250 osôb a ktorých ročný obrat nepresahuje 50 mil. eur a/alebo celková ročná bilančná suma vykázaná v súvahe nepresahuje 43 mil. eur.
- V rámci kategórie malých a stredných podnikov sa malý podnik definuje ako podnik, ktorý zamestnáva menej ako 50 osôb a ktorého ročný obrat a/alebo celková ročná bilančná suma nepresahuje 10 mil. eur.
- V rámci kategórie malých a stredných podnikov sa mikropodnik definuje ako podnik, ktorý zamestnáva menej ako 10 osôb a ktorého ročný obrat a/alebo celková ročná bilančná suma nepresahuje 2 mil. eur.

Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., poskytuje Prevádzkový úver Podnikateľ 2020 na podporu udržania prevádzky a zamestnanosti malému zamestnávateľovi, ktorý je malým alebo stredným podnikom, s možnosťou získania finančnej pomoci Ministerstva financií Slovenskej republiky podľa zákona č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov, a to vo forme záruky za úver a úhrady úroku z úveru, teda bonifikácie úroku.

Cieľom je zmiernenie negatívnych následkov pandémie a podpora udržania prevádzky malých a stredných podnikov poskytnutím finančnej pomoci, podpora malého a stredného podnikania formou úhrady prevádzkových a investičných nákladov súvisiacich s udržaním prevádzky zamestnanosti, splatenia záväzkov voči Sociálnej poisťovni a zdravotným poisťovniam.

Príjemcami úveru môžu byť:

- ❖ malí a strední podnikatelia, ktorí vykonávajú podnikateľskú činnosť v zmysle § 2 ods. 2 zákona č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník, v znení neskorších predpisov a ktorí
- ❖ spĺňajú všetky nasledovné kritéria pre získanie záruky za úver:
 - vykonávajú svoju činnosť aspoň jedno ukončené (ucelené) účtovné obdobie pred podaním žiadosti o úver,
 - nemajú uvedené v predmete činnosti činnosť agentúry dočasného zamestnávania a/alebo sprostredkovanie zamestnania za úhradu,
 - Sociálna a zdravotná poisťovňa neevidujú voči malému a strednému podniku:

- Sociálna poisťovňa pohľadávky na poistnom na sociálne poistenie alebo pohľadávky na povinných príspevkoch na starobné dôchodkové sporenie po lehote splatnosti viac ako 180 dní,
- zdravotná poisťovňa pohľadávky na poistnom na povinné verejné zdravotné poistenie po lehote splatnosti viac ako 180 dní,
- nebolo voči malému a strednému podniku začaté konkurzné konanie alebo reštrukturalizácia a
- spĺňajú ďalšie podmienky určené Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou, a. s., pre Prevádzkový úver Podnikateľ 2020.

Účel Prevádzkového úveru Podnikateľ 2020 je financovanie prevádzkových nákladov súvisiacich s udrzaním prevádzky a zamestnanosti, financovanie investícií do hmotného a/alebo nehmotného majetku súvisiacich s udrzaním prevádzky a zamestnanosti, splatenie záväzkov voči Sociálnej poisťovni a/alebo zdravotným poisťovňam.

Finančná pomoc poskytnutá s Prevádzkovým úverom Podnikateľ 2020 je určená malým a stredným podnikom vo všetkých sektoroch okrem:

- a) pomoci v prospech malých a stredných podnikov pôsobiach v sektore rybolovu a akvakultúry
- b) pomoci poskytovanej malým a stredným podnikom pôsobiacim v oblasti prvovýroby poľnohospodárskych výrobkov;
- c) pomoci poskytovanej malým a stredným podnikom pôsobiacim v sektore spracovania a marketingu poľnohospodárskych výrobkov, a to v týchto prípadoch:
 - ak je výška pomoci stanovená na základe ceny alebo množstva takýchto výrobkov kúpených od prvovýrobcov alebo výrobkov umiestnených na trhu príslušnými podnikmi;
 - ak je pomoc podmienená tým, že bude čiastočne alebo úplne postúpená prvovýrobcom;
- d) pomoci na činnosti súvisiace s vývozom do tretích krajín alebo členských štátov, konkrétne pomoci priamo súvisiacej s vyvázanými množstvami, na zriadenie a prevádzkovanie distribučnej siete alebo inými bežnými výdavkami súvisiacimi s vývoznou činnosťou;
- e) pomoci, ktorá je podmienená uprednostňovaním používania domáceho tovaru pred dovážaným

Výška úveru môže byť najviac v sume zodpovedajúcej 50 % celkového obratu klienta za rok 2019, pričom minimálna výška úveru je 10 000 eur a maximálna výška úveru 350 000 eur. Úver môže byť čerpaný jednorazovo alebo aj postupne.

Maximálna splatnosť úveru je 3 roky odo dňa jeho prvého čerpania, pričom na splácanie istiny a úroku sa poskytuje odklad na obdobie 12 mesiacov odo dňa prvého čerpania úveru.

Úroková sadzba úveru je vo výške 4 % p. a. ako pevná úroková sadzba fixovaná na celé obdobie splatnosti úveru. Úrok je možné na celé obdobie splatnosti úveru bonifikovať v celej jeho výške, ak malý a stredný podnik:

- a) v období 12 mesiacov odo dňa prvého čerpania úveru udrží úroveň priemerného stavu zamestnancov oproti priemernému stavu zamestnancov za 12 mesiacov predchádzajúcich mesiacu, v ktorom bola podaná žiadosť o poskytnutie obchodu; táto podmienka sa považuje za splnenú, ak k zníženiu priemerného stavu riadnych zamestnancov v sledovanom období dôjde z dôvodu nepredvídateľných okolností (smrť riadneho zamestnanca a pod.), ktoré nastali v priebehu posledných dvoch mesiacov sledovaného obdobia a ktoré je možné náležite preukázať,
- b) na konci obdobia, ktoré uplynie 12 mesiacov odo dňa prvého čerpania úveru:
 - nebude mať žiadne záväzky po lehote splatnosti viac ako 1 mesiac na poistnom na sociálne poistenie, na povinných príspevkoch na starobné dôchodkové sporenie alebo na poistnom na povinné verejné zdravotné poistenie voči Sociálnej poisťovni alebo zdravotnej poisťovni, ak v čase poskytnutia úveru tvorili takéto jeho záväzky sumu nižšiu, ako bola suma poskytnutého úveru,

- o nebude mať vyššie záväzky na poistnom na sociálne poistenie, na povinných príspevkoch na starobné dôchodkové sporenie alebo na poistnom na povinné verejné zdravotné poistenie voči Sociálnej poisťovni alebo zdravotnej poisťovni, ako bola suma takýchto záväzkov v čase podania žiadosti o úver a znížená o sumu poskytnutého úveru, pričom na tieto záväzky má s príslušnou poisťovňou dohodnutý splátkový kalendár, ktorý dodržiava.

Na úvery poskytnuté v rámci programu Prevádzkový úver Podnikateľ 2020 sa vzťahuje záruka poskytnutá Ministerstvom financií Slovenskej republiky.

V súvislosti s poskytnutím úveru Podnikateľ 2020 požaduje Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., od svojich klientov tieto podklady:

Žiadateľ o poskytnutie úveru predkladá banke žiadosť na tlačive „Žiadosť o poskytnutie Prevádzkového úveru PODNIKATEĽ 2020“, ku ktorému žiadateľ predkladá:

- o čestné vyhlásenie spolu s prehľadom a úplnými informáciami o celkovej pomoci de minimis prijatej počas predchádzajúcich 2 fiškálnych rokov a počas prebiehajúceho fiškálneho roku od iných poskytovateľov, resp. iných schém pomoci de minimis ku dňu podania žiadosti o poskytnutie obchodu,
- o čestné vyhlásenie o stave záväzkov žiadateľa voči Sociálnej poisťovni a zdravotným poisťovniam spolu s prehľadom ich výšky a splatnosti, ku dňu podania žiadosti poskytnutie obchodu,
- o čestné vyhlásenie spolu s prehľadom a úplnými informáciami o stave zamestnancov a výške ročných odvodov za zamestnancov, ku dňu podania žiadosti o poskytnutie obchodu,
- o čestné vyhlásenie o zatvorení prevádzky, v prípade zatvorenej prevádzky na základe príslušných opatrení prijatých Úradom verejného zdravotníctva Slovenskej republiky, resp. čestné vyhlásenie o inom obmedzení prevádzky alebo iného dopadu v súvislosti s mimoriadnymi opatreniami kvôli pandémie,
- o čestné vyhlásenie, že nepatrí do skupiny podnikov, ktoré sú považované za jediný podnik, alebo ak do takejto skupiny patrí, predloží údaje o prijatej pomoci de minimis za všetkých členov skupiny podnikov, ktoré s ním tvoria jediný podnik,
- o čestné vyhlásenie, že žiadateľ nie je podnikom v ťažkostiach 3 ,
- o žiadosť o poskytnutie finančnej pomoci.

Vďaka podpore štátu bolo od začiatku spustenia úverového antikorona programu Podnikateľ 2020 pred 2 rokmi Slovenskou záručnou a rozvojovou bankou, a. s., poskytnutých dohromady viac ako 300 úverov s možnosťou bonifikácie sadzby a nulového úročenia. Tieto úvery majú zvýhodnené úročenie s pevnou úrokovou sadzbou počas celého trvania úveru. Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., poskytla od spustenia úverového programu Podnikateľ 2020 slovenským firmám a živnostníkom úvery v celkovej výške viac ako 30 miliónov eur.

Záver / Conclusions

Dôležitú úlohu pri pomoci slovenským podnikateľom pri zvládaní výziev súvisiacich s pandémiou koronavírusu zohráva aj Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., ktorá poskytuje úvery malým a stredným podnikom v rámci úverových programov Podnikateľ 2020 a Úver SIH a súčasne je aj administrátorom pomoci štátu cestovným kanceláriám a ich klientom. Špeciálny produkt Podnikateľ 2020 bol spustený v apríli roku 2020. V rámci tohto produktu bolo prioritou schváliť žiadosti najmä podnikateľom, ktorí museli zatvoriť svoje prevádzky. Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., prijíma žiadosti o Prevádzkový úver Podnikateľ 2020 až do 30. 6. 2022.

Výhodami Prevádzkového úveru Podnikateľ 2020 sú najmä preklopenie nedostatku voľných zdrojov na prevádzkové potreby s cieľom pomoci pri udržaní prevádzky a zamestnanosti, finančná pomoc vo forme záruky za úver a bonifikácie úroku pri dodržaní podmienok, úroková sadzba fixovaná na celé obdobie splatnosti úveru 0 % p. a. pri dodržaní stanovaných podmienok, možnosť jednorazového alebo postupného čerpania úveru, splácanie úveru v rovnomerných splátkach s odkladom splácania istiny aj úrokov na

obdobie 12 mesiacov, možnosť predčasného splatenia úveru bez poplatku. Úver sa poskytuje od 10 000 do maximálne 350 000 eur s lehotou splatnosti 3 roky od podpisu úverovej zmluvy a je zabezpečený zárukou Ministerstva financií Slovenskej republiky.

Zmluvu o podmienkach poskytovania finančnej pomoci pre malé podniky a stredné podniky podpísalo Ministerstvo financií Slovenskej republiky a Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., dňa 15. apríla 2020 VID-19 na súhrnnú výšku poskytnutých úverov, za ktoré bola prevzatá záruka, a/ alebo ku ktorým sa poskytuje bonifikácia úroku, ktorá nepresiahne sumu 20 mil. eur, pri sume realizovaných záruk 10,2 mil. eur. Táto suma poskytovaných úverov, z dôvodu záujmu podnikateľských subjektov, bola spresnená Dodatkom č. 1 uzatvoreným 10. júla 2020 na sumu 40 mil. eur, pri sume realizovaných záruk 20,4 mil. eur. Slovenská záručná a rozvojová banka, a. s., poskytla od spustenia úverového programu Podnikateľ 2020 slovenským firmám a živnostníkom úvery v celkovej výške viac ako 30 miliónov eur.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgments

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike**

Literárne zdroje a iné odkazy / References

Blahušiaková, M. (2021). The Impact of COVID-19 Pandemic on Macroeconomic Environment. In: Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára. Bratislava 12. novembra 2021, s. 12-18.

Lovciová, K. (2021). Measures to Support Employment in the Period of COVID-19. In: Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára. Bratislava 12. novembra 2021, s. 36-41.

Meluchová, J., Mateášová, M. (2021). The impact of the Coronation Crisis on Legislative Changes in the Field of Accounting and Taxes. In: Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára. Bratislava 12. novembra 2021, s. 42-49.

Nariadenie komisie (EÚ) č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné s vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy. Ú. v. ES L 187 26.6.2014, s. 1.

Vašeková, M. (2021). The Impact of COVID-19 Pandemic on the Financial Decision of the Company's Management. In: Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania: zborník vedeckých statí z vedeckého webinára. Bratislava 12. novembra 2021, s. 56-61.

Zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov.

Vplyv koronakrízy na výnosy z daní samosprávnych krajov

The Impact of the Corona Crisis on Tax Revenues of Self-governing Regions

Alena Kordošová¹

University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak Republic
E-mail: alena.kordosova@euba.sk

Abstract: *The important financial resources are tax revenues in self-governing regions. Self-governing regions are legal entities that independently manage their own assets and their own income. This article focuses on examining of tax revenues of individual self-governing regions in general and in the context of the crisis related to COVID-19 pandemic. The purpose of the article is to point out the importance and particularities of tax revenues in self-governing regions as specific accounting entities concerning the impact of the crisis related to COVID-19 pandemic on the financial health of these accounting entities.*

Keywords: *self-governing regions, higher territorial units, tax revenues, share taxes*

JEL codes: L30, M40, M41

1 Súčasný stav – úvod do problematiky / Introduction

Vyššie územné celky sú samosprávne kraje, ktoré zákon o samosprávnych krajoch (2001) definuje ako samostatné územné samosprávne a správne celky Slovenskej republiky. Starajú sa o všestranný rozvoj svojho územia, o potreby svojich obyvateľov, chránia ich práva a záujmy. V Slovenskej republike je zriadených osem samosprávnych krajov, a to Banskobystrický samosprávny kraj so sídlom v Banskej Bystrici, Bratislavský samosprávny kraj so sídlom v Bratislave, Košický samosprávny kraj so sídlom v Košiciach, Nitriansky samosprávny kraj so sídlom v Nitre, Prešovský samosprávny kraj so sídlom v Prešove, Trenčiansky samosprávny kraj so sídlom v Trenčíne, Trnavský samosprávny kraj so sídlom v Trnave a Žilinský samosprávny kraj so sídlom v Žiline.

Samosprávne kraje sú právnickými osobami, ktoré samostatne hospodária s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Základom ich finančného hospodárenia je rozpočet, ktorý sa zostavuje na obdobie jedného kalendárneho roka. Svoje potreby financujú predovšetkým z vlastných príjmov, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov.

Príspevok je zameraný na skúmanie výnosov z daní jednotlivých samosprávnych krajov vo všeobecnosti a osobitne v podmienkach krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19. Cieľom skúmania výnosov z daní konkrétnych vyšších územných celkov je poukázanie na ich význam a osobitosti ako špecifických účtovných jednotiek so zreteľom vplyvu krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19 na finančné zdravie týchto účtovných jednotiek.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Objektom nášho skúmania je osem samosprávnych krajov Slovenskej republiky, ktoré sú prijímateľmi finančných prostriedkov z podielových daní.

Na základe analýzy právneho stavu rozdeľovania výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a uvedenej vedeckej a odbornej literatúry, vymedzujeme najprv vyššie územné celky ako jedných z prijímateľov finančných prostriedkov z podielových daní v podmienkach Slovenskej republiky. V rámci ďalšieho skúmania tohto zdroja financovania vymedzených subjektov verejnej správy, ktorý hlbšie analyzujeme, sa zameriavame na tieto charakteristiky:

- pravidlá rozdeľovania výnosu dane z príjmov fyzických osôb vyšším územným celkom,
- vývoj výšky poukázaných súm z podielových daní jednotlivým samosprávnym krajom za ostatných päť rokov,
- vývoj celkových výnosov všetkých samosprávnych krajov za ostatných päť rokov,
- vývoj percentuálneho podielu výnosov z daní na celkových výnosoch samosprávnych krajov za ostatných päť rokov,
- vplyv krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19 na finančné zdravie skúmaných vyšších územných celkov.

Základom pre spracovanie príspevku boli rôznorodé literárne zdroje. Zaraďujeme medzi ne aj príspevky publikované v zborníkoch z vedeckých konferencií a seminárov, (Blahušiaková, 2021), (Meluchová a Mateášová, 2020) a (Vašeková, 2021). Ďalšími významnými použitými zdrojmi sú články publikované vo vedeckých časopisoch (Blahušiaková a Ondrušová, 2020) a (Subačiene, Alver, Bruna, Hladika, Mokošová a Molín, 2018).

Medzi základnú právnu úpravu vymedzenia a financovania jednotlivých samosprávnych krajov zaraďujeme zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov a zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákonné podmienky stanovenia kritérií, spôsob a termíny rozdeľovania a poukazovania výnosu dane z príjmov fyzických osôb s výnimkou dane z príjmov, ktorá sa vyberá zrážkou, do rozpočtov vyšších územných celkov, v súčasnosti u nás zabezpečuje zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a nariadenie vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov.

Kvantitatívne údaje o príjmoch z podielových daní a celkových výnosoch za analyzované samosprávne kraje sú spracované na základe údajov zverejnených na internetových stránkach <https://finstat.sk> a <https://opendata.financnasprava.sk>.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

3.1 Finančné vzťahy štátu a samosprávnych krajov

Základným nástrojom finančného hospodárenia, ktorým sa riadi financovanie úloh a funkcií samosprávnych krajov v príslušnom rozpočtovom roku je rozpočet samosprávneho kraja, ktorý je zároveň súčasťou rozpočtu sektora verejnej správy. Rozpočet samosprávneho kraja vyjadruje samostatnosť hospodárenia vyšších územných celkov a obsahuje príjmy a výdavky, v ktorých sú vyjadrené finančné vzťahy k právnickým osobám a fyzickým osobám - podnikateľom pôsobiacim na ich území, ako aj k obyvateľom žijúcim na tomto území vyplývajúce pre ne zo zákonov a z iných všeobecne záväzných právnych predpisov a zo všeobecne záväzných nariadení vyšších územných celkov, ako aj zo zmlúv. Súčasťou rozpočtu samosprávneho kraja sú aj rozpočty príjmov a výdavkov rozpočtových organizácií a príspevky príspevkovým organizáciám zriadených vyššími územnými celkami, ako aj finančné vzťahy k právnickým osobám, ktorých sú zakladateľmi. Rozpočet samosprávneho kraja zahŕňa aj finančné vzťahy štátu k ich rozpočtom.

Finančné vzťahy štátu k rozpočtom samosprávnych krajov, ktoré definuje zákon o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy (2004), sú:

- podiely na daniach v správe štátu,
- dotácie na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy a
- ďalšie dotácie v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok.

Finančné vzťahy súvisiace s podielmi na daniach v správe štátu sa zabezpečujú prostredníctvom daňových úradov a bližšie ich ustanovuje osobitný predpis, ktorým je zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Finančné vzťahy týkajúce sa dotácií na úhradu preneseného výkonu štátnej správy sa zabezpečujú prostredníctvom správcu kapitoly štátneho rozpočtu, do ktorého vecnej pôsobnosti patrí výkon štátnej správy, ktorý sa preniesol na vyšší územný celok a ostatné finančné vzťahy sa zabezpečujú prostredníctvom Ministerstva financií Slovenskej republiky alebo správcu kapitoly štátneho rozpočtu, do ktorého vecnej pôsobnosti patrí činnosť, ktorá sa má financovať.

3.2 Kritériá rozdeľovania výnosu dane z príjmov fyzických osôb samosprávnym krajom

V súlade so zákonom o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy (2004) je výnos dane z príjmov fyzických osôb v príslušnom rozpočtovom roku príjmom rozpočtov samosprávnych krajov vo výške 30 %. Výnos dane rozdeľujú a poukazujú daňové úrady samosprávnym krajom, na území ktorých majú daňové úrady sídlo, a to najneskôr do 20. dňa bežného mesiaca za predchádzajúci mesiac.

Výnos dane sa rozdeľuje vyšším územným celkom podľa týchto kritérií:

- „ a) 15 % podľa počtu obyvateľov vyššieho územného celku s trvalým pobytom na jeho území k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka,
- b) 15 % podľa počtu obyvateľov vyššieho územného celku vo veku pätnásť až osemnásť rokov s trvalým pobytom na jeho území k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka,
- c) 32 % podľa počtu obyvateľov vyššieho územného celku, ktorí dovŕšili vek šesťdesiatdva rokov, s trvalým pobytom na území vyššieho územného celku k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka,
- d) 9 % podľa obrátenej hustoty obyvateľstva vyššieho územného celku s trvalým pobytom na území vyššieho územného celku k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka,
- e) 20 % podľa dĺžky ciest II. triedy a III. triedy vo vlastníctve vyššieho územného celku k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka,
- f) 9 % podľa rozlohy vyššieho územného celku.” (nariadenie vlády SR o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy, 2004, § 3, ods. 1).

Podiel samosprávnych krajov na výnose dane sa vypočítava mesačne zaokrúhlený na celé eurá podľa presne zadefinovaného vzorca uvedeného v prílohe č. 5 k nariadeniu vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov a vynásobí sa mesačne koeficientom uvedeným v prílohe č. 6 uvedeného nariadenia.

Preplatky a nedoplatky zistené k 31. decembru príslušného kalendárneho roka, vzniknuté pri rozdeľovaní a poukazovaní výnosu dane z príjmov fyzických osôb so samosprávnymi krajmi, daňové úrady vyrovnajú do 31. marca nasledujúceho kalendárneho roka.

3.3 Príjmy z podielových daní a výnosy samosprávnych krajov

Prvý ukazovateľ, ktorý podrobíme skúmaniu je výška príjmov z podielových daní, ktoré predstavujú významný zdroj financovania všetkých vyšších územných celkov. V Tabuľke 1 sú uvedené sumy príjmov z podielových daní v tisícoch eur jednotlivých samosprávnych krajov za analyzované účtovné obdobia 2017 – 2021.

Ak skúmame výšku príjmov z podielových daní za ostatných päť rokov, môžeme v zásade pozorovať ich neustály nárast v jednotlivých samosprávnych krajoch. Výnimkou sa stal práve rok 2020, prvý pandemický rok, v ktorom nastal pokles príjmov z podielových daní v porovnaní s rokom 2019, a to v siedmich samosprávnych krajoch. Bratislavský samosprávny kraj ako jediný zaznamenal nárast vo všetkých piatich rokoch.

Tabuľka 1 Príjmy z podielových daní samosprávnych krajov za roky 2017 – 2021 v tis. €

Samosprávny kraj	2017	2018	2019	2020	2021
Banskobystrický	106 645	119 027	131 673	130 652	136 048
Bratislavský	85 293	91 967	102 497	102 857	108 125
Košický	101 858	113 946	126 267	125 487	130 934
Nitriansky	103 432	115 209	127 244	125 915	130 826
Prešovský	114 013	127 628	141 546	140 698	146 365
Trenčiansky	82 097	91 535	101 170	100 104	104 035
Trnavský	81 539	91 116	100 934	100 176	104 430
Žilinský	96 331	107 601	118 921	117 977	122 626
SPOLU	771 208	858 029	950 252	943 866	983 389

Zdroj: vlastné spracovanie podľa <https://finstat.sk> a <https://opendata.financnasprava.sk>

V ostatnom skúmanom roku 2021 v porovnaní s rokom 2017 došlo k zvýšeniu príjmov z podielových daní celkovo o 212 181 tis. eur a tento nárast sa týkal všetkých vyšších územných celkov. Najväčšie zvýšenie príjmov mal Prešovský samosprávny kraj, a to o sumu 32 352 tis. eur a najnižšie zvýšenie príjmov mal Trenčiansky samosprávny kraj, a to o sumu 21 938 tis. eur. Najvyšší príjem z podielových daní zo všetkých vyšších územných celkov má Prešovský samosprávny kraj, a to vo všetkých analyzovaných rokoch. Naopak, najnižší príjem mal v období rokov 2017 – 2019 Trnavský samosprávny kraj a v rokoch 2020 – 2021 ho vystriedal s najnižším výnosom z dane z príjmov fyzických osôb Trenčiansky samosprávny kraj.

Ak sa bližšie pozrieme na percentuálne postavenie jednotlivých vyšších územných celkov, ktoré sú prijímateľmi finančných prostriedkov z podielových daní, tak z celkovej sumy rozdeľovaných výnosov z dane z príjmov ide 15 % Prešovskému samosprávnemu kraju, nasleduje Banskobystrický samosprávny kraj so 14 %, ďalej Košický samosprávny kraj a Nitriansky samosprávny kraj s 13 %-ným podielom, 12 % je príjmom v Žilinskom samosprávnom kraji a najnižšie percento príjmu 11 % z celkovej sumy výnosov z podielových daní inkasujú Bratislavský samosprávny kraj, Trenčiansky samosprávny kraj a Trnavský samosprávny kraj.

Ak sa zameriame na porovnanie príjmov z podielových daní za pandemické roky 2020 a 2021 v porovnaní s nepandemickým rokom 2019, ako sme už uviedli, v siedmych samosprávnych krajoch nastal pokles príjmov z podielových daní, a len Bratislavský samosprávny kraj ako jediný zaznamenal menší nárast, a to o 360 tis. eur. Ak bližšie analyzujeme pokles tohto príjmu za jednotlivé samosprávne kraje, najväčší pokles zaznamenal Nitriansky samosprávny kraj, o sumu 1 329 tis. eur a najmenší pokles bol v Trnavskom samosprávnom kraji v sume 758 tis. eur. Druhý, hoci rovnako pandemický rok 2021, už opätovne predstavoval pre vyššie územné celky zvýšenie príjmov z podielových daní, a to tak v porovnaní s rokom 2020 ako aj s predchádzajúcimi skúmanými obdobiami.

Finančná správa, ako orgán štátnej správy v oblasti daní, poplatkov a colníctva, ktorého úlohou je výber daní a cla s cieľom zabezpečiť príjmy do štátneho rozpočtu, zdôvodňuje tento pozitívny vývoj aj v čase pandémie COVID-19 úspešným výberom daní a efektívnym bojom proti daňovým podvodom. (Rybanská, 2022).

Ďalším skúmaným ukazovateľom sú celkové výnosy vyšších územných celkov. Tabuľka 2 obsahuje sumy výnosov v tisícoch eur jednotlivých samosprávnych celkov za analyzované účtovné obdobia 2017 – 2021.

Ak skúmame výšku celkových výnosov jednotlivých samosprávnych krajov za ostatných päť rokov, môžeme obdobne, ako v prípade príjmov z podielových daní, konštatovať neustály nárast celkových výnosov vo väčšine samosprávnych krajoch. Výnimkou je prvý pandemický rok 2020, v ktorom nastal pokles celkových výnosov v porovnaní s rokom 2019 v troch samosprávnych krajoch, a to v Prešovskom samosprávnom kraji, Trenčianskom samosprávnom kraji a Trnavskom samosprávnom kraji. Žilinský samosprávny kraj ako jediný zaznamenal pokles výnosov až v roku 2021. Špecifické

postavenie má Bratislavský samosprávny kraj, ktorý prvýkrát má vykázané významne nižšie výnosy už v roku 2018 v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Ďalšie účtovné obdobia, v tomto vyššom územnom celku, už vykazujú postupné zvyšovanie celkových výnosov, ale prvýkrát sa výnosy dostali nad úroveň roku 2017 až v roku 2021.

Tabuľka 2 Výnosy samosprávnych krajov za roky 2017 – 2021 v tis. €

Samosprávny kraj	2017	2018	2019	2020	2021
Banskobystrický	126 166	136 670	149 774	154 151	155 711
Bratislavský	127 360	102 759	111 411	115 743	137 450
Košický	137 028	150 181	164 598	165 106	171 979
Nitriansky	131 511	132 878	146 799	148 037	153 484
Prešovský	125 913	142 706	155 351	153 601	162 317
Trenčiansky	94 918	104 320	121 653	118 600	128 407
Trnavský	94 794	103 346	116 294	116 002	122 000
Žilinský	114 701	127 469	138 477	140 622	136 145

Zdroj: vlastné spracovanie podľa <https://finstat.sk>

V ostatnom skúmanom účtovnom období 2021 v porovnaní s rokom 2017 najväčšie zvýšenie výnosov mal Prešovský samosprávny kraj, a to o sumu 36 404 tis. eur a najnižšie zvýšenie príjmov mal Bratislavský samosprávny kraj, a to o sumu 10 090 tis. eur. Najvyššie celkové výnosy zo všetkých vyšších územných celkov má Košický samosprávny kraj, a to vo všetkých analyzovaných účtovných obdobiach. Naopak, najnižšie výnosy mal v roku 2017 a 2021 Trnavský samosprávny kraj a v rokoch 2018 – 2020 ho vystriedal s najnižšími výnosmi Bratislavský samosprávny kraj.

Posledným analyzovaným ukazovateľom je percentuálny podiel výnosov z daní na celkových výnosoch vyšších územných celkov. Tabuľka 3 obsahuje tento percentuálny podiel za účtovné obdobia 2017 – 2021.

Tabuľka 3 Podiel výnosov z daní na celkových výnosoch samosprávnych krajov za roky 2017 – 2021 v %

Samosprávny kraj	2017	2018	2019	2020	2021
Banskobystrický	84,53	87,09	87,91	84,76	87,37
Bratislavský	66,97	89,50	92,00	88,87	78,66
Košický	74,33	75,87	76,71	76,00	76,13
Nitriansky	78,65	86,70	86,68	85,06	85,24
Prešovský	90,55	89,43	91,11	91,60	90,17
Trenčiansky	86,49	90,34	83,16	84,40	81,02
Trnavský	86,02	88,17	86,79	86,36	85,60
Žilinský	83,98	84,41	85,88	83,90	90,07

Zdroj: vlastné spracovanie podľa <https://finstat.sk>

Ak bližšie skúsime percentuálne zastúpenie výnosov z daní na celkových výnosoch jednotlivých vyšších územných celkov zistíme, že ich priemerný podiel za ostatných päť účtovných období 2017 – 2021 je za jednotlivé samosprávne kraje nasledujúci: Banskobystrický samosprávny kraj – 86,33 %, Bratislavský samosprávny kraj – 83,20 %, Košický samosprávny kraj – 75,81 %, Nitriansky samosprávny kraj – 84,47 %, Prešovský samosprávny kraj – 90,57 %, Trenčiansky samosprávny kraj – 85,08 %, Trnavský samosprávny kraj – 86,59 % a Žilinský samosprávny kraj – 85,65 %. Z uvedeného vyplýva, že najvyšší priemerný percentuálny podiel výnosov z daní na celkových výnosoch má Prešovský samosprávny kraj a najnižší podiel vykazuje Košický samosprávny kraj.

Jednotlivé percentuálne podiely výnosov z podielových daní na celkových výnosoch za ostatných päť rokov vo všetkých samosprávnych krajoch majú kolísavý trend. Najvyšší percentuálny podiel výnosov z daní na celkových výnosoch zo všetkých vyšších územných celkov má Prešovský samosprávny kraj v účtovných obdobiach 2017, 2020 a 2021, za rok

2018 to bol Trenčiansky samosprávny kraj a v účtovnom období 2019 Bratislavský samosprávny kraj s 92,00 %, čo predstavuje najvyššie percento zo všetkých podielov. Naopak, najnižší podiel výnosov z daní na celkových výnosoch mal v roku 2017 Bratislavský samosprávny kraj s 66,97 %, čo predstavuje najnižšie percento zo všetkých podielov a v účtovnom období 2018 – 2021 to bol Košický samosprávny kraj. Ak analyzujeme tieto podiely za prvý pandemický rok 2020 v porovnaní s nepandemickým rokom 2019, v šiestich samosprávnych krajoch nastal pokles podielu výnosov z daní na celkových výnosoch a zvýšenie percentuálneho podielu nastalo len v Prešovskom samosprávnom kraji a Trenčianskom samosprávnom kraji. Za druhý pandemický rok 2021 v porovnaní s nepandemickým rokom 2019, nastal pokles podielu výnosov z daní na celkových výnosoch v siedmych samosprávnych krajoch. Zvýšenie tohto podielu nastalo len v Žilinskom samosprávnom kraji.

Vplyv krízy súvisiacej s pandémiou COVID-19 na finančné zdravie jednotlivých samosprávnych krajov v oblasti príjmov z podielových daní je badateľný v roku 2020, kedy došlo k poklesu tohto príjmu vo väčšine samosprávnych krajov v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Tento negatívny trend spôsobený pandémiou COVID-19 však už nepokračoval v roku 2021, a to vďaka vyššiemu výberu dane z príjmov v porovnaní s rokom 2020.

Záver / Conclusions

Výsledky analýzy výnosov z dane fyzických osôb v skúmanom období dokazujú, že predstavujú podstatnú súčasť výnosov vo všetkých samosprávnych krajoch a sú významným zdrojom ich financovania. Skúmané vyššie územné celky prijali za rok 2021 983 389 tis. eur, čo je o 39 523 tis. eur viac v porovnaní s rokom 2020, avšak v porovnaní s rokom 2019 je tento nárast len o 33 137 tis. eur. Tento rozdiel bol spôsobený práve vplyvom prvého pandemického roku 2020, kedy došlo k nižšiemu výberu podielových daní a následne aj k nižším výnosom z dane fyzických osôb. Výška príjmov z podielových daní za ostatných päť rokov zaznamenáva neustály nárast súhrnne a aj za jednotlivé samosprávne kraje, s výnimkou uvedeného roku 2020. Výška celkových výnosov jednotlivých samosprávnych krajov za ostatných päť rokov obdobne, ako v prípade príjmov z podielových daní, má stúpajúcu tendenciu vo väčšine samosprávnych krajov, s výnimkou účtovného obdobia 2020, kedy nastal pokles celkových výnosov v porovnaní s rokom 2019 v troch samosprávnych krajoch. Jednotlivé percentuálne podiely výnosov z podielových daní na celkových výnosoch za ostatných päť rokov vo všetkých samosprávnych krajoch majú kolísavú tendenciu a v priemere sa tieto percentuálne podiely pohybujú v rozmedzí 76 % - 91 %. V závere môžeme konštatovať, že kríza súvisiaca s pandémiou COVID-19 mala negatívny vplyv na výšku príjmu z podielových daní v roku 2020. Tento negatívny trend spôsobený pandémiou COVID-19 však už nepokračoval v roku 2021, a to vďaka vyššiemu výberu dane z príjmov fyzických osôb oproti roku 2020.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgments

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike.**

Literárne zdroje a iné odkazy / References

- Blahušiová, M. (2021). Impact of COVID-19 Crises on Accounting Entities Providing Accommodation Services in Slovakia. Financial Management of Firms and Financial Institutions. International Scientific Conference. *Financial Management of Firms and Financial Institutions : Proceedings : 13th International Scientific Conference : 6th - 7th September 2021, Ostrava, Czech Republic.* p. 7-16.
- Blahušiová, M., & Ondrušová, L. (2020). Lockdown a jeho dopady na ekonomické subjekty v Slovenskej republike. *Ekonomika a informatika: vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI*, 18(2), 29-46.
- <https://finstat.sk>
- <https://opendata.financnasprava.sk>

Meluchová, J., & Mateášová, M. (2020). Changes in Labor Law and Their Impact on Business Environment in the Slovak Republic. *Účetnictví a auditing v procesu světové harmonizace: sborník z mezinárodní vědecké konference, Slapy, 8.-10. září 2020*, 121-126.

Nariadenie vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samosprávy v znení neskorších predpisov.

Rybanská, M. (2022). Obce a VÚC dostanú z podielových daní o 131,7 milióna eur viac. Dostupné na: https://www.financnasprava.sk/sk/pre-media/novinky/archiv-noviniek/detail-novinky/_dpfo-samospravy-opendata-ts/bc

Subačiene R., Alver L., Bruna I., Hladika M., Mokošová D., & Molín J. (2018). Evaluation of Accounting Regulation Evolution in Selected Countries. *Entrepreneurship and sustainability issues*. vol. 6, pp. 139-175.

Vašeková, M. (2021) Vplyv pandémie COVID-19 na finančné rozhodovanie manažmentu. *Vplyv pandémie COVID-19 na ekonomiku, účtovnú prax, výskum a kvalitu vzdelávania : zborník vedeckých statí z vedeckého webinára Proceedings of Scientific Papers from Scientific Webinar*, s. 30-35.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch) v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Manažment cien – stratégia udržateľnosti a rozvoja podnikania

Price Management – Strategy of Sustainability and Business Development

Kornélia Lovciová¹

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska cesta 1/b, 852 05 Bratislava, Slovakia
E-mail: kornelia.lovciova@euba.sk

Abstract: *The issue of pricing strategies is always relevant, because pricing strategies are the decisions that ultimately affect the customer, who increasingly demands that products or services meet the requirements of sustainable development. Determining the optimal price for a product or service is a complex process. If a company sets a high price, it can lose customers; if it sets a low price, it can lose sales. The issue of setting a reasonable price is all the more important at the present time, as the COVID-19 pandemic is also affecting price growth in addition to climatic and political conditions. The aim of the paper is to evaluate price management in price management while meeting the main attributes of the strategy of sustainable development and also as a tool for business development.*

Keywords: price management, sustainability development, strategy, price controlling, COVID-19 pandemic

JEL codes: L1, M21, M31

1 Súčasný stav – úvod do problematiky

Vývoj slovenskej ekonomiky a stavu slovenských podnikov závisí od viacerých faktorov. Ide však najmä o stav dopytu a ponuky na svetových trhoch, ktoré následne ovplyvňujú dopyt a ponuku aj po slovenských výrobkoch. (SBA, 2021) V slovenskom spotrebiteľskom koši zaznamenali energia a potraviny výrazný medziročný rast cien. Zatiaľ čo pri cenách energií sú dôvody pomerne intuitívne, pri potravinách je to spleť príčin a následkov, ktoré sa môžu líšiť od komodity ku komodite. (Slovenská sporiteľňa, 2022) Asi najviac vnímame vývoj cien potravín, keďže sú každodennou súčasťou nášho života (Dovalová, 2017). Na vzrast cien v súčasnosti pôsobí viacero faktorov. Na pozadí rastu cien v súčasnosti má vplyv aj pandémia COVID-19, ktorá mala dopad na dodávateľov a spôsobila vzrast cien. Neopomenuteľné dopady na cenu majú aj extrémne výkyvy počasia vplývajúce na úrodnosť ako aj politické dianie v spoločnosti.

Jedným z predpokladov udržania sa podniku na trhu, jeho prežitia a budúceho rozvoja je aj kvalitne vypracovaná stratégia rozvoja podniku (Al-Zabidi, 2006). Jedným z významných nástrojov prežitia podniku a budúceho rozvoja podniku je prepracovaná stratégia podniku v oblasti príjmov, tržieb, cien a ich tvorby. Cenová politika je jedným z najdôležitejších rozhodnutí v manažmente, pretože ovplyvňuje ziskovosť podniku a konkurencieschopnosť na trhu (Deonir et al., 2017). Cenová stratégia je model alebo metóda používaná na stanovenie najlepšej ceny za produkt alebo službu. Pomáha pri výbere cien s cieľom maximalizovať zisky podniku. Trhový mechanizmus je systém založený na procesoch a vzťahoch, ktoré vznikajú pri kúpe a predaji tovarov a služieb za trhovú cenu a práve riadenie cien je najefektívnejším spôsobom riadenia rovnováhy (Peppier, 2018) v trhovom mechanizme, kedy je kupujúci ochotný za určitú cenu nakúpiť a predávajúci predáť, čiže vytvárajú aj istý kompromis vo svojom obchodnom vzťahu medzi sebou.

Obdobie pandémie COVID-19 intenzívne vyvolávalo otázky zamyslieť sa, aký má spoločnosť vplyv na životné prostredie a hľadať riešenia v záujme podpory trvalej udržateľnosti vo všetkých oblastiach spoločenskej zodpovednosti. V období po pandémii COVID-19 naďalej narastá tlak na podniky, aby vyrábali produkty a poskytovali služby v súlade s trvalo udržateľným rozvojom, teda s efektívnym využívaním zdrojov s ohľadom

pre budúce generácie, čo častokrát vyvoláva nutnosť a potrebu v podnikoch zahrnúť do svojich výrobných procesov aj zelené inovácie a nové technologické postupy. Aj táto požiadavka výroby produktov alebo poskytnutia služieb v kontexte trvalo udržateľného rozvoja má dopad na tvorbu ich ceny a stáva sa kľúčovou úlohou manažmentu cien, t. j. stanoviť takú cenu, za ktorú je predávajúci ochotný predať produkt, poskytnúť službu a kupujúci kúpiť produkt alebo prijať službu.

Cieľom príspevku je zhodnotiť úlohy cenového manažmentu v riadení cien vo všetkých jeho fázach so zohľadnením hlavných aspektov stratégie trvalo udržateľného rozvoja a zároveň aj ako nástroja slúžiaceho na rozvoj podnikania.

2 Metodológia a zdrojové údaje

Vzhľadom na súčasné zvyšovanie cien medzi významné nástroje prežitia podniku a budúceho rozvoja podniku patrí cena a jej riadenie manažmentom cien. Významnosť manažmentu cien a tvorby cien stúpa, pretože stanoviť pre podnik optimálnu cenu pre daný produkt alebo službu nie je jednoduché. Tvorbu cien ovplyvňuje viacero faktorov. Okrem vstupných nákladov na produkt alebo službu ovplyvňujú cenu aj faktory vyvolané tlakom spotrebiteľov, ktorí reagujú na ceny citlivejšie a za cenou produktu alebo služby hľadajú pridanú hodnotu spôsobenú uvedením si dopadov aktivít podnikov na životné prostredie. Na druhej strane sa podniky, za stanovenia primeranej ceny, snažia poskytnúť zákazníkovi aj pridanú hodnotu produktu, prípadne služby a integrujú nové produkty a technologické procesy, ktoré výrazne znižujú negatívny dopad a vplyv na životné prostredie (James, 1997) v podmienkach trvalo udržateľného rozvoja. Aj v dôsledku tohto na význame manažmentu cien ako tvorcu cien rastie, a preto cieľom tohto príspevku je zhodnotenie manažmentu cien v riadení cien vo fáze od tvorby cenových stratégií, stanovenia, presadzovania cien až po cenový controlling.

3 Výsledky a diskusia

Cenové rozhodovanie je súčasťou cenovej stratégie spoločnosti a patrí ku kľúčovým rozhodovacím procesom, a to bez ohľadu v akej oblasti daná spoločnosť pôsobí. Jej zisk závisí od rozdielu, akým dosahované tržby prevyšujú vynaložené náklady na výrobu a práve cena je tá veličina, ktorá vytvára zisk. Podľa ustanovenia § 2 ods. 1 zákona č. 18/1996 Z. z. o cenách v znení neskorších predpisov je cena definovaná ako peňažná suma dohodnutá pri nákupe a predaji tovaru.

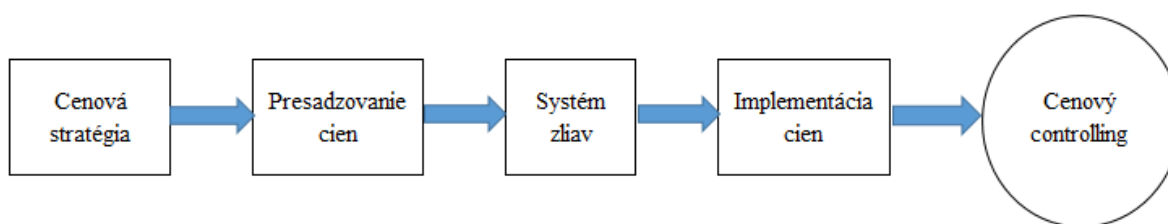
3.1 Manažment cien

Cena je hodnota, ktorá je priradená produktu alebo službe a je výsledkom komplexného súboru výpočtov, výskumu, pochopenia a schopnosti podstupovať riziko. Cenová stratégia okrem iného zohľadňuje segmenty, platobnú schopnosť, trhové podmienky, akcie konkurentov, obchodné marže a vstupné náklady. Je zameraná na definovanie zákazníkov a proti konkurencii. (Pricing strategies, 2022)

Manažment cien tvoria štyri základné fázy, ktoré predstavujú jednotlivé momenty rozhodovacieho procesu v riadení cien. Podľa Remeňovej (2020) manažment cien pozostáva z nasledujúcich fáz (Schéma 1):

- tvorba cenových stratégií,
- stanovenie ceny,
- presadzovanie cien,
- cenový controlling.

Schéma 1 Fázy manažmentu cien

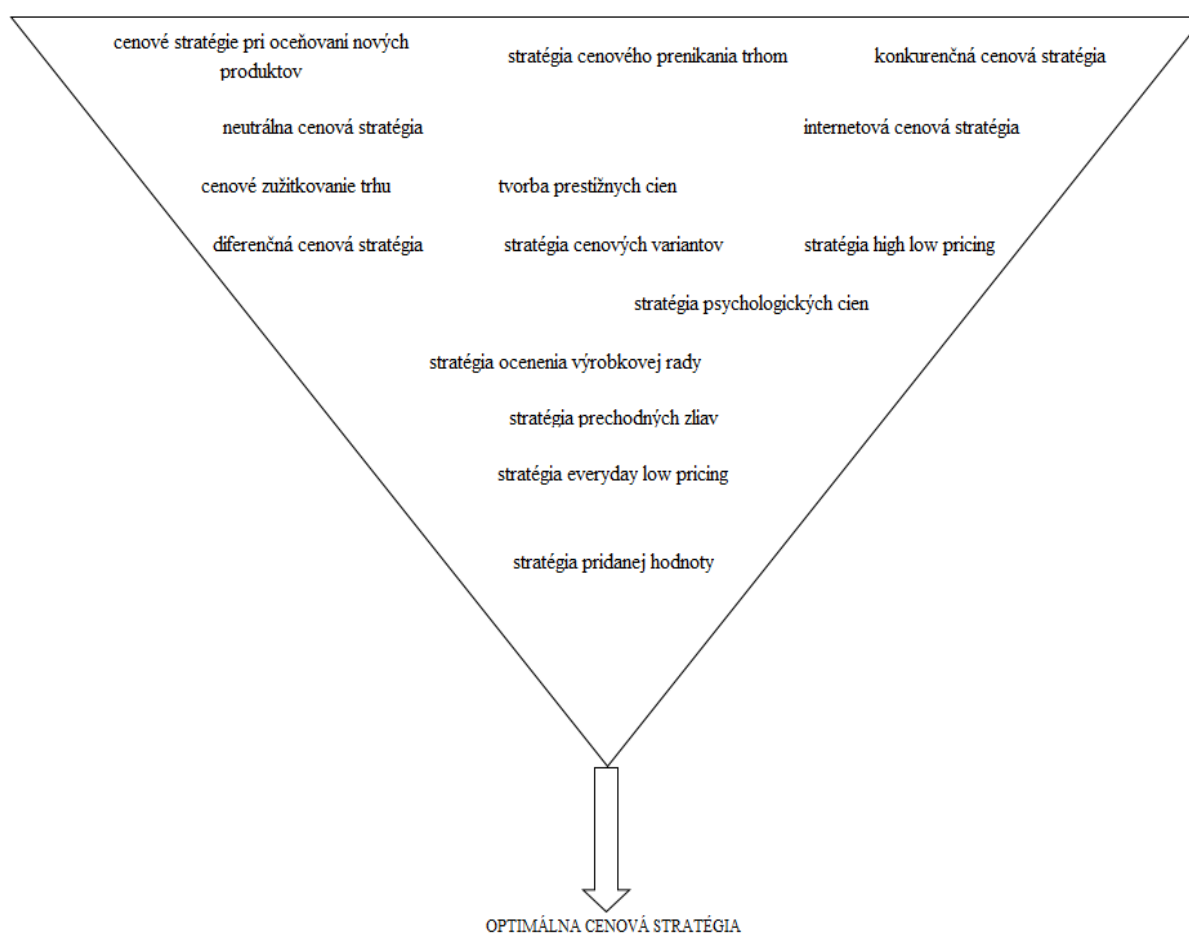

Zdroj: Remeňová, 2020

Podniky v jednotlivých fázach rozhodovacieho procesu manažmentu cien môžu využiť širokú škálu nástrojov na tvorbu cien.

Cenová stratégia je prvým krokom v riadení cien a pomáha pri stanovení najlepšej ceny. Stanovenie primeranej ceny nie je jednoduché. Podniky musia sledovať vplyv ceny a jej zmeny na správaní sa zákazníkov. Z tohto dôvodu je nevyhnutné, aby podniky mali vypracovanú kvalitnú cenovú stratégiu (Kalusová, 2013). Mnohí autori členia stratégiu z viacerých hľadísk a je na podniku, ktorú stratégiu si zvolí v rámci svojho rozhodovacieho procesu. Najmä v období pandémie COVID-19 sa značne prejavila nová cenová stratégia tzv. internetová cenová stratégia. (Rao & Kartono, 2009; Kalusová, 2013). V prípade cenovej stratégie manažment cien stanoví ceny tovarov na webových stránkach inak, ako sú ceny stanovené v bežných kamenných obchodoch podniku.

Schéma 2 Typy cenových stratégií

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Kalusová, 2013

Každá cenová stratégia predstavuje súhrn opatrení, pokynov, postupov v oblasti cien, ktorá umožňuje podniku posúdiť pôsobnosť niektorých faktorov pôsobiacich na ceny a pripraviť sa aj na nepredvídateľné zmeny a je len na podnikoch, ktorú optimálnu cenovú stratégiu si zvolia zo širokej ponuky typov cenových stratégií (Schéma 2).

V manažmente cien druhým krokom je stanovenie cien. V tejto fáze by mal manažment pri stanovení cien citlivo reagovať a stanovovať cenu na základe analýzy dopadu cien na zákazníka a vytvoriť efektívnu cenovú stratégiu zliav alebo cenovú stratégiu pridanej hodnoty. Tradičné cenové modely sú odvodené od základných nákladov a cenovej stratégie a ceny boli vnímané ako ukazovateľ kvality, čiže zaplaťte viac, získajte viac (Emmer, 2019), ale rôzne technológie, ktoré ponúka digitalizácia, umožňujú podnikom využívať nové metódy stanovenia cien (Rekettýe, 2020). Digitálna éra so sebou priniesla závažnú škálu cenových možností pre zákazníkov a poskytovateľov (Emmer, 2019) a množstvo príležitostí pre rozvoj podnikania. Nová doba digitalizácie, ktorá má za následok zmenu vo výrobe a v poskytovaní služieb, spôsobila zníženie nákladov na výrobu a zároveň aj zvýšenie kvality vyrobených produktov a poskytovaných služieb, a tým má dopad na cenotvorbu. Nové produkty a nové technológie so zreteľom na ochranu životného prostredia, ktoré podniky implementujú do svojich výrobných procesov, ponúkajú lepší spôsob uspokojovania potrieb spotrebiteľov.

Presadenie cien na trhu je náročné nie len kvôli konkurencii, ale aj kvôli trhovým podmienkam. Ak podnik nestanoví správne ceny, podnik nedosiahne očakávané zisky. V prípade elektronického prostredia, ktoré bolo frekventované najmä v období pandémie COVID -19, musia podniky okamžite reagovať na zmeny trhových podmienok a upravovať ceny, na čo slúži dynamická cenotvorba (angl. Dynamic Pricing). Zmenu trhových podmienok v prípade pandémie COVID -19 spôsobili opatrenia, ktoré sa týkali najmä obmedzenia mobility ľudí, či obmedzovania stretávania sa ľudí. To viedlo k uzatváraniu predajní obchodov, zákazom cestovania, zákazom hromadných podujatí, zákazom vychádzania. Úlohou dynamickej cenotvorby je aktualizovať ceny na e-shope v nadväznosti na dopyt zákazníkov, na správanie sa zákazníkov, na ceny konkurencie a ďalšie faktory. Pomocou automatizácie rozhodovania, spracovania v reálnom čase a okamžitej reakcie na situáciu na trhu môže dynamická cenotvorba prispieť k zvýšeniu zisku a maximalizácii ziskovosti. (Dynamická cenotvorba, 2022) Z environmentálnych a obchodných dôvodov je veľmi dôležité pochopiť spotrebiteľské správanie (Mohammed et al., 2020). Pri presadzovaní cien musí mať podnik vždy na pamäti zákazníka a úlohou tejto fázy je presadiť cenu za daný produkt u zákazníka. Nesmierne dôležitou otázkou pre cenový manažment je si položiť otázku ako cenu vníma zákazník. Každý zákazník za cenou hľadá hodnotu, kvalitu produktu alebo služby, prípadne, či daný produkt spĺňa aspekty trvalo udržateľného rozvoja vo všetkých jeho oblastiach spoločenskej zodpovednosti. V premietnutí do trvalo udržateľného rozvoja, napr. aký mal dopad výroba daného produktu na ochranu životného prostredia, či výrobné zariadenie má zabudovanú čističku vôd, vodná para má viacnásobné využitie v rámci výrobného procesu a podobne.

Úlohou manažmentu je rozhodovať, mať zodpovednosť, zatiaľ čo controlling inšpiruje, hodnotí, analyzuje, kontroluje a dáva odporúčania (Baran & Čambál, 2005), a preto je z tohto dôvodu dôležité vymedziť vzťah medzi manažmentom a controllingom. Do manažmentu podniku by sa mal integrovať popri controllingu týkajúceho sa dodržania atribútov trvalo udržateľného rozvoja aj cenový controlling, ktorý zohľadňuje v rámci cenotvorby práve aj aspekty trvalo udržateľného rozvoja. V rámci poslednej fázy v cenovom manažmente, označovanej ako cenový controlling, sa hodnotí efektívnosť cenových rozhodnutí. Úlohou cenového controllingu je vytvoriť systém hodnotiacich ukazovateľov cenovej optimalizácie a monitorovať proces a kvalitu presadzovania cien k zákazníkovi – spotrebiteľovi. Súčasťou činností je aj zabezpečenie komunikácie v procese stanovenia cien s ďalšími oddeleniami podniku. Medzi výhody cenového controllingu patrí, že umožňuje zostavovať plány a stanoviť úroveň ceny aj do budúcnosti.

Záver

Klimatické zmeny počasia s politickým dianím a pandémiou COVID-19 majú rôznu intenzitu prejavu na rast cien. Cena je významný nástrojom rozvoja podniku a nástrojom, v ktorom

sa zohľadňuje odraz viacerých faktorov. Úlohou manažmentu cien je práve reagovať a stanoviť takú cenu produktu alebo služby, ktorá by pokrývala nielen náklady vynaložené na výrobu produktu a služby, ale ktorá by aj vzbudila záujem spotrebiteľa o daný produkt alebo službu a zabezpečila príjmy podniku. Záujem o daný produkt alebo službu sa zvyšuje, ak daný vyrobený produkt alebo služba umožňuje uspokojovanie potrieb súčasných generácií bez toho, aby boli ohrozené záujmy a potreby budúcich generácií v zmysle koncepcie trvalo udržateľného rozvoja, čo v konečnom dôsledku má tiež vplyv na cenu. Digitalizácia je hlavnou hybnou silou v súčasnosti. Na stanovenie cien má značný dopad aj digitalizácia v dôsledku vplyvu Industry 4.0. a ceny sa stali základným prvkom pre nové cenové stratégie, ktoré podniky uplatňovali najmä v období pandémie COVID-19. Veľký rozmach v tomto období dosiahla internetová cenová stratégia, pretože protipandemické opatrenia zabraňujúce šíreniu vírusu COVID-19 spôsobili obmedzený prístup zákazníkov do kamenných obchodov. Rovnako protipandemické opatrenia mali dopad aj na spôsob tvorby ceny, ktorý sa stal dynamickejší. Cieľom dynamickej cenotvorby je dosahovať optimálne ceny v akýkoľvek okamih nákupu, pri ktorej bude mať podnik vysoký obrat a dostatočnú maržu. Digitalizácia svojou podstatou spôsobila zmenu vo výrobných procesoch podnikov zavedením nových inovácií, ktoré podniky zavádzajú so zreteľom na efektívne využívanie prírodných zdrojov s pozitívnym dopadom ochranu životného prostredia. Nové produkty lepšej kvality v kontexte trvalo udržateľného rozvoja ponúkajú lepší spôsob uspokojovania potrieb zákazníkov a inteligentnejšia výroba zjednodušuje vytváranie ziskov znížením nákladov na výrobu.

Manažment cien je silným nástrojom na dosiahnutie hlavných cieľov podnikov v oblasti trvalo udržateľného rozvoja. Okrem celkového znižovania nákladov podniku, poskytujú flexibilitu cenovú kontrolu v každej svojej fáze a prostredníctvom cenového controllingu poskytujú aj priestor pre stanovenie optimálnej ceny.

Príslušnosť ku grantovej úlohe

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti **Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax.**

Literárne zdroje a iné odkazy

- Al-Zabidi, D. (2006). Importance of financial and marketing controlling. *Acta Montanistica Slovaca*. Retrieved from: <https://www.researchgate.net/journal/Acta-Montanistica-Slovaca-1335-1788>
- Baran, D., & Čambál, M. (2005). *Controlling a manažment*. Retrieved from: https://www.mtf.stuba.sk/buxus/docs/internetovy_casopis/2005/2/baran.pdf
- Deonir, D. T., Milan, G. S., Saciloto, E. B., & Larentis, F. (2017). Pricing strategies and levels and their impact on corporate profitability. *Revista de Administracao*, vol. 52(2), pp. 120-133. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.rausp.2016.12.004>
- Dovalová, L. (2017). Čo sa podpísalo pod rast spotrebiteľských cien u nás v roku 2017? Ktoré potraviny zdraželi najvýraznejšie? A čo nás čaká v tomto roku? Retrieved from: <https://www.postovabanka.sk/media/1421034/zaujalo-n%C3%A1s-%C4%8Ddo-sa-podp%C3%ADsalo-pod-rast-spotrebite%C4%BESk%C3%BDch-cien-u-n%C3%A1s-v-roku-2017.pdf>
- Dynamická cenotvorba. (2022). *Dynamická cenotvorba*. Retrieved from: <https://www2.deloitte.com/sk/sk/pages/data-analytics/solutions/dynamic-pricing.html>
- Emmer, M. (2019). New Pricing Models for The Digital Era. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/forbeslacouncil/2019/01/22/new-pricing-models-for-the-digital-era/?sh=427bf79f9e49>
- James, P. (1997). The sustainability circle: A new tool for product development and design. *The Journal of Sustainable Product Design*, vol. 2(2), 52-57.
- Kalusová, L. (2013). Vybrané cenové stratégie firiem a možnosti ich uplatnenia v praxi. *Ekonomické rozhlady: vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*, 42(3), pp. 384-396.

- Mohammed, A., Alawadi, W., & Homaid, A. (2020). Factors Influencing Green Purchase Behaviour among Young Consumers in Saudi Arabia. *Transnational Marketing Journal*, vol. 8(1), 51-73. Retrieved from: <https://doi.org/10.33182/tmj.v8i1.887>
- Peppier, S. (2018). What is Price Management? Retrieved from: <https://blog.flintfox.com/what-is-price-management>
- Pricing strategies. (2022). What is "Pricing strategies" Retrieved from: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/pricing-strategies>
- Rao, V. R. & Kartono, B. (2009). *Pricing objectives and strategies: a cross-country survey*. UK: Edward Elgar Publishing Ltd.
- Reketttye, G. (2020). New pricing models in the era fo Industry 4.0. *The Challenges of Analyzing Social and Economic Processes in the 21st Century*, 242-253. Retrieved from: <http://eco.u-szeged.hu/download.php?docID=112952>
- Remeňová, K. (2020). Manažment cien ako kľúčová priorita podnikov. Price management as key business priority. *Ekonomika, financie a manažment podniku XIV: zborník vedeckých statí pri príležitosti Týždňa vedy a techniky*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 397-403.
- SBA. (2021). Nepriaznivý vplyv pandémie koronavírusu na podnikovú ekonomiku SR. Retrieved from: <http://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Nepriazniv%C3%BD-vplyv-pand%C3%A9mie-koronav%C3%ADrusu-na-podnikov%C3%BA-ekonomiku-SR.pdf>
- Slovenská sporiteľňa (2022). Čo je za rastom cien? Retrieved from: <https://www.slsp.sk/sk/aktuality/2022/2/14/co-stoji-za-rastom-cien-potravin>
- Zákona č. 18/1996 Z. z. o cenách v znení neskorších predpisov

Centrá zdieľaných služieb v kontexte globálneho vývoja poznačeného pandémiou COVID-19

Shared Service Centers in the Context of Global Developments Marked by the COVID-19 Pandemic

Jitka Meluchová¹, Martina Mateášová²

¹ University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska 1/b, 852 35 Bratislava, Slovakia
E-mail: jitka.meluchova@euba.sk

² University of Economics in Bratislava
Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing
Dolnozemska 1/b, 852 35 Bratislava, Slovakia
E-mail: martina.mateasova@euba.sk

Abstract: *The current development of the business environment marked by the COVID-19 pandemic has also affected the functioning of shared services centers. In a globalized economy, shared services centers (SSC) strive to streamline processes and save costs. Shared service centers have evolved naturally and become an important segment of centralizing integrated activities and processes and have become an indispensable part of their parent companies. The paper examines the development, benefits and risks of shared services centers in the financial management of companies. The paper analyzes the current state of the business environment in Slovakia, with an emphasis on outsourcing activities, which is marked by the COVID-19 pandemic and draws conclusions for future development.*

Keywords: *shared services centers, pandemic COVID-19, globalization, outsourcing*

JEL codes: M40, M48, G15

1 Súčasný stav – úvod do problematiky

Globalizácia neprináša iba rast obchodu s tovarom, výrobkami a presúvanie priemyselnej výroby do lacnejších krajín, ale prináša aj dynamický rozvoj sektora obchodovateľných služieb. V druhej polovici osemdesiatych rokov minulého storočia začali nadnárodné korporácie zakladať aj v Európe prvé centrá zdieľaných služieb. Shared service center (SSC, 2018) je centrum zdieľaných služieb, ktoré realizuje špecifické interné procesy s cieľom znižovania nákladov čím podporuje kľúčové činnosti materskej a dcérskych spoločností či sesterských podnikov. Centrá zdieľaných služieb prešli svojim prirodzeným vývojom a postupne sa stali dôležitým segmentom, ktorý tvorí nenahraditeľnú súčasť svojich materských koncernov ako uvádza Balog, M. (2016).

Centrá zdieľaných služieb sú subjekty zodpovedné za prevedenie a riešenie konkrétnych prevádzkových úloh, ako je účtovníctvo, ľudské zdroje, mzdy, IT, compliance, právo, nákup, bezpečnosť atď. SSC sa prepracovali sa od operatívnych a rutinných aktivít k intelektuálne náročnejším funkciám, s vyššími nárokmi na odborné zručnosti a prax. Príspevok skúma prínosy a riziká outsourcingu takto poskytovaných ekonomických činností, ktoré sú vykonávané buď v rámci skupiny podnikov, kde zakladateľom je materská spoločnosť, alebo sú tieto činnosti outsourcované externým a ekonomicky nezávislým poskytovateľom. Príspevok kladie dôraz aj na etický aspekt globalizácie a jej vplyv na informačné a komunikačné technológie, prostredníctvom ktorých dochádza k výmene dát medzi prijímateľom a poskytovateľom týchto služieb. Proces komunikácie a spolupráce môže fungovať iba za predpokladu, ak je založený na vzájomnej dôvere, serióznosti a korektnosti, aby sa spoločnosť využívajúca služby outsourcingu, ako aj subjekt poskytujúci tieto služby (SSC), mohli na seba vzájomne spoľahnúť.

2 Metodológia a zdrojové údaje

Na základe rozsiahlej literárnej rešerše boli skúmané vývojové trendy a súčasné praktiky pri vytváraní a fungovaní SSC vo svete a na Slovensku. V rámci metodológie bola použitá metóda analýzy pri spracovaní zdrojových dát týkajúcich sa zakladania a prevádzkovania centier zdieľaných služieb na Slovensku ako aj outsourcingu. Zistené poznatky z legislatívy a publikovaných prehľadov (Finstat, 2020), (Finstat, 2022), (zákon o mimoriadnych opatreniach, 2020), (MH SR, 2021) ako aj odbornej literatúry (Blahušiaková, Ondrušová, 2020), (Kordošová, 2021) alebo (Blahušiaková, 2021) boli syntetizované, aby mohli byť následne využité pri skúmaní historického vývoja SSC a posúdené v kontexte súčasnej situácie poznačenej pandémiou COVID-19. Na základe získanej poznatkovej bázy bol spracovaný rozbor poznatkov, aby mohla byť následne použitá metóda dedukcie a syntézy pri formulovaní záverov a našich zistení.

3 Výsledky a diskusia

3.1 Centrá zdieľaných služieb na Slovensku – vznik a vývoj

Prvé centrá zdieľaných služieb nadnárodných korporácií začali na Slovensku vznikať pred 18 rokmi, kedy tieto nadnárodné korporácie začali presúvať svoje „back-office“ aktivity zo svojich západoeurópskych centrál do východnej Európy ako uvádza Hanousek, Kočenda, Shamshur (2014). Sú to najmä dcérske spoločnosti nadnárodných spoločností, ktorých tlak na ziskovosť a nutnosť zvyšovať efektívnosť procesov viedli k centralizácii ich aktivít do lokalít mimo ich centrál a výrobných základní. Investori si vybrali Slovensko hlavne pre relatívne nízke mzdové náklady, vzdelanú, flexibilnú a jazykovo vybavenú pracovnú silu s dobrými pracovnými návykmi, pre polohu a stupeň rozvoja infraštruktúry.

Na Slovensku otvorili vlastné operačné centrá, napríklad nadnárodné korporácie ako napríklad IBM, Dell, Hewlett-Packard, Accenture, Lenovo, AT&T, NESS a ďalšie. Na Slovensku v súčasnosti existujú dve kategórie poskytovateľov biznis služieb a to centrá zdieľaných služieb a outsourcing biznis procesov, kedy niektoré procesy sú úplne vyčlenené tretím stranám (špecializovaným dodávateľom). Fórum pre centrá podnikových služieb (Business Service Center Forum, 2021) združuje obchodné spoločnosti, ktoré na Slovensku prevádzkujú centrá zdieľaných služieb alebo poskytujú externé služby (outsourcing). Väčšina týchto centier zdieľaných a podnikových služieb sa nachádza najmä v Bratislave a v Košiciach. Avšak investori objavujú výhody regionálnych lokalít ako Nitra, Žilina, Prešov, Banská Bystrica, Nové Zámky, Považská Bystrica a ďalšie (MH SR, 2021).

Obrázok 1 Centrá podnikových služieb na Slovensku

Zdroj: Prieskum BSCF, 2021

Podľa metodiky vypracovanej spoločnosťou PricewaterhouseCoopers (PWC, 2017) prechádzajú centrá zdieľaných služieb vo svojom vývoji štyrmi vývojovými štádiami (fázami).

Tabuľka 1 Vývojové fázy centier zdieľaných služieb

Fázy vývoja	Označenie	Popis vývojovej etapy
Fáza 1	start-up	do centra zdieľaných služieb sa presúvajú jednoduché a hlavne manuálne náročné procesy s nízkou úrovňou štandardizácie – využívajú to najmä spoločnosti s jednoduchou organizačnou štruktúrou
Fáza 2	rast	centrum zdieľaných služieb má zavedené štandardizované procesy, postupne sa začínajú implementovať kontrolné mechanizmy procesov a nástroje na podporu zákazníckeho servisu
Fáza 3	expanzia	centrum zdieľaných služieb má okrem interných aj externých klientov, má zautomatizované biznis procesy, zavedený systém kontrolných procesov, tréningov a priebežného vzdelávania zamestnancov, má implementované štandardné podnikové IT systémy a funkčný risk management riešiaci efektívnosť nastavených procesov
Fáza 4 (druhá generácia)	centrum excelentnosti	centrum zdieľaných služieb už vystupuje ako suverénna organizácia, ktorá generuje zisk, poskytuje vysoko profesionálne, odborné a strategické služby interným aj externým zákazníkom

Zdroj: (PWC, 2017)

Podľa analýzy združenia (BSCF, 2021) sú na Slovensku vo väčšine prípadov vyspelé zdieľané centrá, ktoré poskytujú služby s pridanou hodnotou a zabezpečujú komplexné procesy pre svoje prevádzky fungujúce v širšom regionálnom alebo globálnom priestore. Najčastejšími funkciami podľa prieskumu (PwC, 2017) boli služby v oblasti financií a ľudských zdrojov, ktoré boli sústredené v rámci centier zdieľaných služieb. Za týmto účelom spoločnosť PWC zrealizovala daný prieskum a výsledky boli nasledovné: finančné služby a účtovníctvo (89 %), IT služby (68 %), služby zákazníkom (63 %), ľudské zdroje (52 %), predaj a spracovanie zákaziek (47 %), nákup (42 %) a iné (10 %). Na Slovensku sa v súčasnosti väčšina z centier zdieľaných služieb nachádza v tretej vývojovej fáze označovanej ako „expanzia“ s vysokou ambíciou posunúť sa do štvrtej fázy tzv. „excelentnosti“. V tejto fáze by mali už centrá zdieľaných služieb zabezpečiť poskytovanie služby s najvyššou pridanou hodnotou.

Sektor zdieľaných a podnikových služieb na Slovensku fungoval počas koronakrízy bez výrazných obmedzení so zachovaním produktivity, pričom vyše štvrtina firiem si svoju produktivitu ešte zvýšila. Ako ďalej ukázal prieskum BSCF (2021), z pohľadu počtu zamestnancov narástlo odvetvie o 5,5 % a vyše polovica centier prognózuje ďalšie navyšovanie stavov vzhľadom na rast centier. Trendom na najbližšie roky je pritom v tejto sfére hybridná práca, teda kombinácia práce z domu a z kancelárie. Ako ukazuje súčasný trend, adaptabilita biznisu zdieľaných služieb na nové trhové podmienky je za posledné dva roky oveľa rýchlejšia ako na tieto zmeny reaguje súvisiaca legislatíva.

Centrá zdieľaných a podnikových služieb tvoria tretie najväčšie odvetvie hospodárstva na Slovensku, kde ročný prínos predstavuje 4 % z príjmov štátneho rozpočtu SR. V dôsledku pandémie však dochádza k presunu určitých procesov zo Slovenska do iných lokalít najmä Poľska, Rumunska alebo Indie. Na podpore rozvoja a udržateľnosti SSC pracuje Fórum centier podnikových služieb, ktoré je platformou v rámci Americkej obchodnej komory v SR, združuje spoločnosti, ktoré na Slovensku prevádzkujú centrá zdieľaných podnikových služieb, centrá excelentnosti alebo poskytujú externé služby AmCham Slovakia. (2022).

3.2 Outsourcing ako nástroj globalizácie ekonomických činností

Outsourcing, označovaný ako Business Process Outsourcing (BPO), je pojem americkej obchodnej angličtiny a označuje strategické využitie externých zdrojov. Je to novotvar

odvodený z anglických slov *outside*, *resource*, *using* a jeho preklad do slovenčiny je iba opisný, ako vyčlenenie, vytesnenie, presunutie alebo využívanie externých služieb. Outsourcingom sa obecné rozumie prax, kedy podnik určité svoje ekonomické činnosti nevykonáva sám ale si ich zaistuje prostredníctvom externého poskytovateľa, ktorý sa špecializuje na realizáciu týchto činností. Ide o prevzatie zodpovednosti za ucelenú časť aktivít smerom od objednávateľa k poskytovateľovi na základe zmluvy. Zabezpečenie externou formou však musí vhodným a efektívnym spôsobom dopĺňať činnosti podniku, ktorý si ich tak nebude obstarávať resp. zaisťovať sám vo vlastnej réžii, ale spoľahne sa na externý subjekt. Spravidla ide o odovzdanie takých činností a aktivít, ktoré nesúvisia s hlavnou činnosťou podniku (*core business*), tzn. že podnik vyčlení rôzne podporné a vedľajšie činnosti a zverí ich inému subkontraktórovi, špecializovanému na príslušnú činnosť. Tento druh delby práce tak umožní efektívnejšie využívanie zdrojov, dosiahnutie úspory nákladov, vyššiu špecializovanosť a upriamenie pozornosti na primárne činnosti podniku v záujme zvýšenia konkurencieschopnosti na trhu. Externý poskytovateľ (servisná firma) je obvykle nezávislá na podniku, pre ktorý danú činnosť zabezpečuje. Jednou z častých činností, ktoré sú na Slovensku outsourcované je vedenie účtovníctva. Podnik vytesní kompletne účtovníctvo zo svojej činnosti a deleguje ho na špecializovanú firmu, ktorá spravidla sídli v rovnakom meste čo má výhody ako rýchlu dostupnosť, osobné kontakty, operatívne odovzdávanie podkladov a blízkosť inštitúcií kam podnik patrí (daňový úrad, poisťovne atď.). Outsourcing teda predstavuje presun určitých činností a aktivít na externého poskytovateľa v domácej krajine. V prípade, ak je externý dodávateľ umiestnený v zahraničí dochádza k offshoringu a už sa však nerozlišuje či ide o prepojený alebo nezávislý podnik.

Offshoring predstavuje vyčlenenie určitých aktivít v rámci jednej spoločnosti (spravidla nadnárodnej) do inej krajiny, opäť s hlavným cieľom dosiahnuť úspory. Presunom do zahraničia chce podnik získať konkurenčnú výhodu v podobe lacnejšej pracovnej sily, nižších cien vstupov alebo ľahšej dostupnosti k prírodným zdrojom. Ďalším dôvodom, ktorý ovplyvňuje strategické rozhodovanie, sú napríklad nižšie ceny nehnuteľností, výhodnejší prenájom, lacnejšie energie, daňové úľavy alebo nižšie dane. Ako uvádza Dvořáček, Tyll (2010), offshore centrá sú priamo miesta, ktoré majú okrem špecifického daňového režimu pre investorov taktiež priaznivé podmienky pre rozvoj podnikania na svojom území. Offshoring je považovaný za rizikovejší ako outsourcing, nakoľko sa s ním spájajú niektoré špecifické riziká, ako je geopolitické (legislatíva, politický režim, vládne regulácie), právne (vymáhateľnosť obchodných zmlúv, ochrana duševného vlastníctva a priemyselných práv), IT (bezpečnosť a ochrana dát, zraniteľnosť informačných systémov), podnikateľské a finančné (podnikateľská etika, transakcie v cudzej mene, pohyb kurzov) a ďalšie. Finálnemu rozhodnutiu o prenose podnikateľských činností za hranice materského štátu musí predchádzať hĺbková analýza a zváženie všetkých výhod, ako aj rizík s tým spojených.

Podnik funguje za účelom dosiahnutia určitého výsledku. Tento výsledok je vždy merateľný, vždy s ním súvisia určité náklady a určité riziko. Podnik k dosiahnutiu svojich cieľov využíva svoje nehnuteľnosti, stroje, zariadenia, technológie a zamestnancov, čo prináša vznik nákladov a existenciu podnikateľských rizík. Práve outsourcing a offshoring dáva možnosť zefektívniť určité podporné procesy a činnosti a dosiahnuť okrem úspory nákladov aj prenos podnikateľských rizík práve tým, že všetko čo nie je hlavnou činnosťou sa prenese na externého poskytovateľa. Tento proces bol typický najmä pre veľké nadnárodné korporácie, ale v súčasnosti je využívaný rôznorodým spektrom podnikov čo do veľkosti aj predmetu činnosti, ako vyplýva z mnohých prieskumov.

Outsourcing je chápaný ako súčasť strategického riadenia podniku (Juhászová, Markovič, Mokošová, 2014). Hlavné problémy, ktoré musí manažment podniku riešiť sú otázky (i) aké činnosti vyčleniť, (ii) finančné efekty vyčlenenia, (iii) konkurenčná výhoda vyčlenenia, (iv) dlhodobé dôsledky vyčlenenia, a to je potrebné flexibilne prispôbovať aktuálnej stratégii podniku ovplyvňovanej vnútornými a vonkajšími faktormi. Manažment pri rozhodovaní zvažuje všetky atribúty a integruje ich do životaschopnej stratégie a akčných plánov, s cieľom dosiahnuť kľúčových ukazovateľov ako sú obrat, zisk, profitabilita, návratnosť investícií atď. To ovplyvní aj stupeň outsourcingu, ktorý podnik nakoniec zvolí.

Tabuľka 2 Stupeň využitia outsourcingu

Stupeň spolupráce	Charakteristika	Výhody pre podnik
1. Jednorazový outsourcing	Využitie outsourcingu na individuálny resp. jednorazový projekt.	• riešenie jednej parciálnej situácie resp. činnosti • získanie skúseností s outsourcingom • potvrdenie či zmena dodávateľa príp. potvrdenie rozhodnutia zriadiť vlastné centrum zdieľaných služieb
2. Opakovaný outsourcing či preferovaný dodávateľ	Opakované využívanie outsourcingu pre menšie či väčšie vybrané činnosti či procesy.	• overenie riešení pre rôzne činnosti či projekty • analýza hlavných výhod a nevýhod resp. rizík outsourcingu • výber vhodného dodávateľa príp. zriadenie vlastného centra zdieľaných služieb
3. Strategické partnerstvo	Spoločné dlhodobé strategické plánovanie vyčlenených vedľajších alebo podporných činností či procesov. Kombinácia rôznych druhov outsourcingových služieb. Previazanosť vlastných a outsourcovaných činností a aktivít. Štruktúrované zdieľanie rizík a zodpovednosti	• outsourcing činností ako dlhodobý strategický nástroj a taktický nástroj flexibility • detailná znalosť výhod a nevýhod resp. rizík outsourcingu • vývoj služieb na mieru a vytváranie pridanej hodnoty • využitie synergie obidvoch subjektov (objednávateľa a dodávateľa) na dlhobehú bázu a prehĺbenie spolupráce

Zdroj: Vlastné spracovanie

Ďalej je možné skúmať variantnosť oblastí zabezpečovaných prostredníctvom outsourcingu. Využitie je od jednoduchých podporných činností až k odovzdaniu komplexných činností, pri ktorých dochádza k vzájomnému prelínaniu dvoch podnikov.

Tabuľka 3 Druhy outsourcingu

Označenie	Popis
Selektívny outsourcing	• označovaný ako outtasking, odovzdané sú len jednotlivé úlohy, nie celé procesy
Plný outsourcing	• vytesnenie celých funkcií (napr. účtovníctvo, logistika)
Obchodno-procesný outsourcing	• ak sa jednotlivé funkcie nedajú vyčleniť izolovane, odovzdá sa často celý procesný reťazec
Backsourcing/insourcing (integrácia)	• skôr vytesnená služba alebo služba, ktorá doposiaľ nebola uskutočňovaná v podniku, je importovaná do podniku
Single-sourcing	• vytesnenú úlohu preberá jeden samotný poskytovateľ
Multi-sourcing	• vytesnenú úlohu preberajú viacerí poskytovatelia
Nearshoring-outsourcing	• presun vybranej činnosti do inej lokality v blízkosti podniku
Offshoring-outsourcing	• presunutie vybranej činnosti do inej krajiny (nízko nákladové zahraničné oblasti)

Interný outsourcing	• poskytovanie služby nákladovým strediskom podniku, ktoré je ale ekonomicky, právne alebo teritoriálne samostatné. Táto forma vytesnenia býva najčastejšie organizovaná vo forme Shared Service Center
Externý outsourcing	• presunutie vybranej činnosti na poskytovateľa, ktorý nie je nijako zviazaný s objednávatelom

Zdroj: Spracované podľa (Thiel & Cawelius, 2007)

Problematika outsourcingu zahŕňa spravidla tie funkčné oblasti, ktoré bezprostredne nesúvisia s hlavným predmetom činnosti podniku, napr. stravovanie zamestnancov alebo oblasti, ktoré doteraz boli výhradne vykonávané priamo samotným podnikom, napr. výroba. Najčastejšie však ide o oblasti, ktoré majú obidve uvedené charakteristiky, teda bezprostredne nesúvisia s hlavným predmetom činnosti podniku a doposiaľ bolo obvyklé vykonávať ich samotným podnikom (napr. účtovníctvo, telemarketing, prevádzka informačného systému) ako uvádza Bruckner a Voříšek (1998). Najčastejšie činnosti, ktoré sú v súčasnosti predmetom outsourcingu alebo offshoringu sú oblasť informačných technológií napr. správa technického vybavenia, správa počítačových sietí, zálohovanie dát, správa webových portálov, servis, upratovanie, ochrana majetku a osôb, HR manažment, právne služby, stravovanie, marketing, obchod, logistika, development, mzdové a finančné účtovníctvo, správa investícií, reporting a pod. Ak by sme mali identifikovať primárne dôvody využitia outsourcingu je možné ich zhrnúť do štyroch oblastí:

1. konkurenčné dôvody sú výsostne strategické, získanie výhody nad konkurenciou s cieľom zabezpečiť dlhodobé prínosy,
2. vecné dôvody sa týkajú zdokonalenia v hlavnej oblasti činnosti, väčšinou ide o rozvoj, v niektorých prípadoch však môže byť vecným dôvodom udržanie tradície alebo dokonca prežitie,
3. finančné dôvody sú zníženie nákladov a/alebo zvýšenie výnosov, finančné hľadisko je dôležitým hodnotiacim faktorom úspešnosti outsourcingu aplikovaného z iných dôvodov ako finančných,
4. organizačné dôvody vedú k zjednodušeniu manažérskej práce a redukcii organizačnej štruktúry podniku, to súvisí s rastúcou špecializáciou podniku, pracovníkov, ale i stredného manažmentu.

Prostredníctvom outsourcingových kontraktov sa diverzifikujú riziká a podnik, ktorý si kupuje externé služby, tak zdieľa riziká s ostatnými zákazníkmi svojho poskytovateľa. Súčasne vznikajú aj nové riziká, plynúce zo závislosti na poskytovateľovi, na jeho serióznosti a stabilite. Riziko je súčasťou každej činnosti, teda aj outsourcingu, nemožno ho odstrániť a preto je potrebné s ním pracovať. Riziko zvyšuje najmä dĺžka obdobia partnerstva, zmluvné podmienky, nedostatočná kontrola procesov a činností prenášaných na poskytovateľa, nedostatočný rast úrovne služieb a kvalifikácie personálu poskytovateľa. Avšak podnik je vystavený aj možnej strate kľúčových znalostí a kompetencií, riziku úniku a zneužitia informácií a v neposlednom rade aj strate efektivity v prípade nesprávnej analýzy nákladov a prínosov z outsourcingu.

3.3 Outsourcing ako nástroj globalizácie ekonomických činností

Výhodou centier zdieľaných služieb je predovšetkým úspora personálnych nákladov vrátane nákladov na pracovné miesto a nevyhnutných režijných nákladov. Znižovanie nákladov sa považuje za najsignifikantnejšiu výhodu. Ďalšou výhodou je, že v centre zdieľaných služieb sa jednoduchšie rieši problém zastupovania či tréningov zamestnancov. Produktivita práce a špecializácia činností je v centre zdieľaných služieb vysoká, rovnako flexibilita systému a nastavenie automaticky generovaného reportingu je bežným štandardom. Výhodou je aj jednotná celopodniková systémová platforma tzn. rovnaký ERP systém (angl. Enterprise Resource Planning) a optimalizácia procesov, ktoré sa dajú zabezpečiť s nižším počtom zamestnancov vo vopred zadaných štandardnej kvalite. Rozdelením procesu na menšie celky sa dá dosiahnuť vyššia automatizácia, včasné spracovanie a najmä eliminácia chýb ľudského faktora. Keďže je celý proces centralizovaný, centrum zdieľaných služieb poskytuje rovnakú kvalitu dodávanej služby

pre všetky pobočky bez obmedzenia miesta lokalizácie. Ďalšou z výhod je aj jednoduchšia kontrola a nastavenie samotných procesov. Vzhľadom na absenciu širšej zodpovednosti za celý proces je možné zamestnávať aj menej kvalifikovanú pracovnú silu, ktorá je schopná naučiť sa a obslúžiť svoj úzko definovaný rozsah práce (rutiny) z dôvodu štandardizovaných postupov a výstupov.

Na druhej strane, ako nedostatky využitia centra zdieľaných služieb, je možné identifikovať znížené kvalifikačné požiadavky na pracovníkov nakoľko nie je potrebné, aby pri spracovávaní účtovníctva ovládali účtovnú a daňovú problematiku, pretože iba rutinne vyberajú položky z vopred nastaveného systému a databáz za použitia spracovaného manuálu jednotlivých činností. Tým sa zvyšuje predovšetkým riziko nesprávneho posúdenia daňových a nedaňových výdavkov pre určenie dane z príjmov, čo môže mať vplyv na zníženie kvality informácií prezentovaných v účtovnej závierke a v daňovom priznaní právnickej osoby. Znížené kvalifikačné požiadavky na zamestnanca (napr. účtovníka) sa môžu negatívne prejavovať v jeho neschopnosti flexibilne a kompetentne identifikovať a následne riešiť neštandardné situácie, ktoré sa v každej obchodnej spoločnosti vyskytujú. Naplnenie rizika môže znamenať významné finančné straty pre materskú spoločnosť v prípade, ak daný zamestnanec nevie situáciu správne vyhodnotiť a riešiť vo všetkých vzájomných súvislostiach. Ďalšou nevýhodou je, že štandardizované procesy boli primárne definované pre potreby nadnárodnej korporácie (materskej spoločnosti). Štandardizácia sama o sebe znamená zúženie priestoru pre flexibilitu a ad hoc požiadavky. Absencia komplexných znalostí a zručností, ktorá je dôsledkom úzkej špecializácie, si žiada kompenzáciu existenciou tzv. koordinátorov, ktorí majú širšie „end to end“ znalosti a dokážu úspešne zodpovedať za kvalitu výstupu a spokojnosť globálnej obchodnej spoločnosti ako uvádza (Bódi, 2016) Od jednotlivých pobočiek sa vyžaduje zvýšená disciplína a presnosť pri dodávaní vstupov, nakoľko nepresnosti, či nekompletné vstupy, nemusia byť správne rozpoznané a spracované a tým budú skreslené informácie prezentované v účtovnej závierke materskej spoločnosti. V neposlednom rade viaceré procesy centralizované do centra zdieľaných služieb majú interakciu s externým svetom, a preto je nevyhnutná aj komunikácia v inom ako lokálnom jazyku, čím sa zvyšuje výskyt niektorých z uvedených podnikateľských rizík. Nasledujúca tabuľka uvádza zoznam desiatich najväčších SSC zabezpečujúcich servisné a zákaznícke služby na Slovensku vedeného Ministerstvom hospodárstva SR (MH SR, 2022).

Tabuľka 4 Zoznam 10-tich z 51 centier zdieľaných a podnikových služieb pri MH SR

1.	IBM International Services Centre, s.r.o., Bratislava	International Services Centre	• služby účtovníctva, spracovania dát, administrácie interných IT systémov, poradenstva a marketingu skupinu IBM v Európe a vo svete
2.	T-Systems Slovakia, s.r.o., Košice	Global Nearshore Centre	• služby outsourcingu IT systémov a riešení a podnikových finančných procesov pre interných ako aj globálnych zákazníkov skupiny Deutsche Telekom,
3.	Dell, s.r.o., Bratislava	Global Business Centre	• podpora zákazníkov v regióne EMEA, interné služby pre materskú korporáciu
4.	Johnson Controls International, s.r.o., Bratislava	Bratislava Business Center	• poskytovanie finančných služieb interným zákazníkom Johnson Controls pre región EMEA, Ázia a Severná Amerika,
5.	Henkel Slovensko, s.r.o., Bratislava	Shared Service Center Bratislava	• poskytovanie finančných, IT, HR služieb a nákupu hlavne pre centrálu Henkel a jej pobočky

6.	Siemens, s.r.o., Bratislava / Siemens Mobility s.r.o., Bratislava / Siemens Healthcare, s.r.o., Bratislava	Siemens/Siemens Mobility/Siemens Healthcare	• interné služby v oblasti účtovníctva a kontroľingu pre CEE región, interné služby kontroly cestovných príkazov, vývoj softvéru v oblastiach automatizácie a riadenia výroby, automatizácie budov a železničnej dopravy atď.
7.	Lenovo Global Technology Slovakia, s.r.o., Bratislava / Lenovo Business Services Slovakia, s.r.o., Bratislava	Lenovo Slovakia	• poskytovanie servisu pre interných aj externých zákazníkov a obchodných partnerov z regiónu EMEA, Severnej a Južnej Ameriky
8.	DXC Technology Bratislava 2	DXC Technology Bratislava	• služby a podpora zákazníkov najmä v regióne EMEA, optimalizácia procesov, aplikačného portfólia, vývoj servisných riešení,
9.	PricewaterhouseCoopers CEE Firm Services, s.r.o., Bratislava	PwC SSC Bratislava	• spracovanie finančných a účtovných procesov pre interné pobočky v rámci Európy (oblasť PTP, OTC, RTR), podpora a nastavenie finančných systémov, vykonávanie kontrolných procesov
10.	Deutsche Telekom Services Europe Slovakia, s.r.o., Bratislava 4	DTSE SK	• služby v oblasti účtovníctva a nákupu pre koncernové spoločnosti skupiny Deutsche Telekom z celého sveta

Zdroj: MH SR, 2022

Záver

V najbližších rokoch možno očakávať výkyvy na trhu outsourcingu v rôznych oblastiach činností a podnikových procesov spôsobených vplyvom politickej a ekonomickej situácie vo svete. Outsourcing môže pomôcť podniku zvýšiť efektivitu výkonov, posilniť konkurencieschopnosť a umožniť prežitie v čase hospodárskej krízy. Outsourcing bude v plnej miere kombináciou technologických, organizačných, ekonomických a ľudských aspektov. S týmto trendom sa bude stále viac prelínať profilácia procesov, digitalizácia a robotická automatizácia činností, ktoré budú mať výrazný vplyv na organizáciu práce a štruktúru profesií (pracovníkov). Sektor zdieľaných a podnikových služieb si v čase pandemických obmedzení dokázal uchovať produktivitu práce. Sumárny pohľad na to, akú pozíciu má sektor zdieľaných a podnikových služieb v slovenskej ekonomike, prináša každoročný prieskum Fóra centier podnikových služieb (BSCF, 2021), ktoré funguje pri Americkej obchodnej komore v SR (AmCham) a združuje firmy zamestnávajúce 92 % zamestnancov v tomto odvetví na Slovensku. Cieľom BSCF je zdieľať informácie o príkladoch dobrej praxe, problémoch a riešeniach, ale aj monitorovať a vyhodnocovať legislatívu, situáciu na trhu práce a aktivity v oblasti spoločenskej zodpovednosti firiem. Spolupracovať s vysokými a strednými školami s cieľom zvýšiť kvalifikáciu a zamestnateľnosť ich absolventov v centrách podnikových služieb.

Podľa zistení z prieskumu, ktorý realizovala AmCham v roku 2021 medzi 34 centrami zdieľaných a podnikových služieb (BSCF, 2021) zamestnávajú firmy, ktoré sú členmi BSCF na Slovensku vyše 35 000 ľudí a v porovnaní s pandemickým rokom 2020 ich počet vzrástol o 5,48%. Priemerný vek zamestnancov je 34,6 roka, pričom viac ako 70 % z nich má vysokoškolské vzdelanie. BSC si aj naďalej udržiava efektívnu a „štíhlu“ štruktúru riadenia. Vyše 9 % z celkového počtu zamestnancov má manažérsku pozíciu. Až 89 % všetkých

zamestnancov sú občania Slovenska. Medzi cudzincami pracujúcimi v sektore prevládajú občania krajín Európske únie (52%). Z pohľadu rodovej diverzity členskej spoločnosti BSCF zamestnávajú približne rovnaký počet žien a mužov.

Aj napriek podpore BSC zo strany vlády SR, pandémia COVID-19 mala výrazný vplyv na podnikateľské prostredie na Slovensku. Ukazuje sa, že expanzia centier zdieľaných a podnikových služieb na Slovensku skončila. V roku 2021 spoločnosť Johnson Controls, ktorá na Slovensku pôsobí od roku 1993 a vytvorila viac ako 1300 pracovných pozícií, oznámila zmeny v organizačnej štruktúre podniku, čo v reálu znamenalo prepúšťanie viac ako 500 zamestnancov a viedlo k presunu niekoľkých oddelení mimo Slovenska (Tvardzík, 2021). Služby, ktoré boli zabezpečované slovenským centrom sa presunuli konkrétne do Indie. Prepúšťanie sa týkalo zamestnancov, ktorí obsadzujú prevažne finančné a účtovné pozície. Ďalšou spoločnosťou, ktorá v roku 2021 ohlásila viac ako 10 %-tné hromadné prepúšťanie zamestnancov, bola spoločnosť zameraná na poskytovanie telekomunikačných služieb AT&T. Podľa vyhlásenia AT&T prepúšťanie sa netýkalo aktuálnej pandemickej krízy, ale bolo dôsledkom vopred oznámených a plánovaných organizačných zmien a transformácie dopytu po poskytovaní týchto služieb zo strany zákazníkov. Treťou spoločnosťou, ktorá ohlásila hromadné prepúšťanie zamestnancov, bola IBM Slovensko. Pandémia COVID-19 ako aj tlak na znižovanie nákladov motivoval IBM Slovensko k presunu poskytovania týchto služieb do Ázie, kde sú priaznivejšie mzdové podmienky a nižšia hladina úrovni cien. Mimo ekonomických a pandemických dôvodov, spoločnosť uviedla nedostatočnú úroveň anglického jazyka slovenských pracovníkov alebo nevyhovujúce časové pásmo, ktoré komplikovalo fungovanie procesov medzi spoločnosťami (Kováč, 2021). Plán reštrukturalizácie sa mal týkať viac ako 10 000 zamestnancov v rámci Európy. Vývoj ekonomiky nakoniec čiastočne zvrátil situáciu opačným smerom, nakoľko IBM Slovensko zaznamenala od zákazníkov výrazný nárast dopytu po poskytovaných službách z dôvodu urýchlenia digitalizácie, budovania cloudových úložísk, automatizácie a elektronizácie procesov (Liptáková, 2021).

Súčasný vývoj a globalizačné tendencie v ekonomike a financiách majú však za následok, že stúpa miera rizík, ktoré ovplyvňujú vnútorné aj vonkajšie prostredie firmy. Určitá miera rizík vzniká aj v centrách zdieľaných služieb, ktoré si zriaďujú najmä nadnárodné korporácie. Ak sa nadnárodná korporácia rozhodne vytvoriť centrum zdieľaných služieb, a teda zdieľať účtovníctvo, IT a iné činnosti, musí si uvedomiť, že tento krok môže byť samotnej ako aj jej pobočkám, priniesť množstvo výhod ale aj rizík. Preto sa musí naučiť identifikovať a riadiť riziká, ktoré majú vplyv na prosperitu a efektívnosť všetkých jej činností. Nástrojom ako čeliť týmto tendenciám je zavedenie účinného risk manažmentu a systému vnútornej kontroly, aby sa dosiahlo integrovaného riadenia podnikových rizík. Outsourcing nie je všeliek a každý podnik, ktorý má záujem využiť tento nástroj musí zvážiť všetky potenciálne riziká s tým spojené a hľadať optimálne riešenie zodpovedajúce potrebám a strategickej vízii prijatej manažmentom a vlastníkmi.

Príslušnosť ku grantovej úlohe

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike**

Literárne zdroje a iné odkazy

- AmCham Slovakia. (2022). Americká obchodná komora. Dostupné na internete: <https://amcham.sk/>
- Balog, M. (2016): Factors for the Development of Cluster Organizations in the Slovak Republic. Ekonomický časopis. 64 (2), s. 149-168.
- Blahušáková, M., Ondrušová, L. (2020). Lockdown a jeho dopady na ekonomické subjekty v Slovenskej republike. Ekonomika a informatika: vedecký časopis FHI EU v Bratislave a SSHI, 18(2), 29-46. Dostupné na : <https://ei.fhi.sk/index.php/EAI/article/view/203>

Blahušiaková, M. (2021). Impact of COVID-19 Crises on Accounting Entities Providing Accommodation Services in Slovakia. - Registrovaný: Web of Science. In Financial Management of Firms and Financial Institutions. International Scientific Conference. Financial Management of Firms and Financial Institutions : Proceedings : 13th International Scientific Conference : 6th - 7th September 2021, Ostrava, Czech Republic. - Ostrava : VŠB - Technical university of Ostrava, 2021. ISBN 978-80-248-4548-7. ISSN 2336-162X, p. 7-16.

Business Service Center Forum (BSCF). (2021). Fórum pre centrá podnikových služieb Dostupné na internete:

file:///C:/Users/EU/Downloads/business_service_centers_in_slovakia_2021_slovak.pdf

Bruckner, T., Voříšek, J. (1998): Outsourcing informačních systémů. [online]. EKOPRESS, Praha, 1998, ISBN 80-86119-07-6. [Citované 13. 6. 2018.] Dostupné na internete: <http://nb.vse.cz/~bruckner/tbouts.htm>.

Dvořáček, J. , Tyll, L. (2010): Outsourcing and offshoring of business activities. Praha: C.H.Beck, 2010.

Finstat. (2020). Analýza sektorov priamo ohrozených koronavírusom. Dostupné na internete: <https://finstat.sk/analyzy/analiza-sektorov-priamo-ohrozenych-koronavirusom>

Finstat. (2020). Dopad koronavírusu na priamo ohrozené spoločnosti na Slovensku. Dostupné na internete: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiMTM3NDBiMmUtNmQyMi00MjA5LWE0NjItNTU4NTIhZjY3ZTkzIiwidCI6IjYzYmE3OGNmLTNkYmQtNDIzMC05ZTNhLTg5ZDRlOGFjNDIjMSIsImMiOiJ9>

Hanousek, J., Kočenda, E, Shamshur, A. (2014). Efektivita evropských firem. s. 142-160.

Juhászová, Z., Markovič, P., Mokošová, D. (2014). Fair value and its importance for financial decision-making. IFRS: global rules & local use. Proceedings of the 2nd International scientific conference (s. 64-69). Prague: Anglo-American University.

Kováč, J. (2021). Z pandémie vznikol nový motor trhu IT, divízia IBM narástla o osem percent, vraví jej šéf. Dostupné na internete: https://e.dennikn.sk/2325890/z-pandemie-vznikol-novy-motor-trhu-it-divizia-ibm-narastla-o-8-percent-vravi-jej-sef/#p_lock

Kordošová, A. (2021). The Impact of the Coronavirus Crisis on the Recipients of the Share of the Tax Paid. Účtovníctvo a audítorstvo v procese svetovej harmonizácie: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie, 7.-9. septembra 2021, (Skalica, Slovensko), 68-72.

Liptáková, J. (2021). The pandemic drives appetite for automation and robotisation. Dostupné na internete: <https://spectator.sme.sk/c/22587016/the-pandemic-drives-appetite-for-automation-and-robotisation.html?ref=av-center>

MH SR. (2022). Zoznam centier podnikových služieb pri Ministerstve hospodárstva SR. Dostupné na internete: <https://www.mhsr.sk/uploads/files/FxTfcgJb.pdf>

MH SR. (2021): Centrá podnikových služieb (BSC). Dostupné na internete:

<https://www.mhsr.sk/podnikatelske-prostredie/centra-podnikovych-sluzieb>

PWC. (2017): Major drivers of changes in the BSC sector - Key data and trends. Dostupné na internete: <https://www.pwc.com/sk/en/audit/assets/2017/ssc-survey-final-print-13-2.pdf>

Shared service center – SSC. (2018). Bain & Company. Dostupné na internete: <https://www.bain.com/insights/management-tools-2011-shared-service-centers/>

Tvardzík, J. (2021) India je lacnejšia. Johnson Controls prepustí v Bratislave stovky ľudí. Dostupné na internete: <https://index.sme.sk/c/22575814/johnson-controls-v-bratislave-prepusti-stovky-ludi.html>

Zákon č. 67/2020 Z. z. o niektorých mimoriadnych opatreniach vo finančnej oblasti v súvislosti so šírením nebezpečnej nákazlivej ľudskej choroby COVID-19 v znení neskorších predpisov.

Vplyv pandémie Covid-19 na spoločnosti v kríze

The Impact of the Covid-19 Pandemic on Companies in Crisis

Lucia Ondrušová¹

¹ University of Economics in Bratislava

Faculty of Economic Informatics, Department of Accounting and Auditing

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava, Slovak republic

E-mail: lucia.ondrusova@euba.sk

Abstract: *Business companies carrying out business activities in Slovakia must, from 2016, follow the requirements imposed on the institute of a company in crisis. When examining individual types of business companies, in the category of micro-accounting entities, for the period from 2017 to 2020, we can state that the number of companies in crisis has been declining, resp. stagnant tendency also due to the growing number of trading companies. At the same time, in 2020, when the entire world as well as the implementation of business activities were affected by the Covid-19 pandemic, we can state that the pandemic did not have an impact on the institute of companies in crisis during that period.*

Keywords: *company in crisis, imminent bankruptcy, extension, business companies, micro-accounting entities*

JEL codes: M41, M48

1 Súčasný stav – úvod do problematiky / Introduction

Uskutočňovanie podnikateľskej činnosti v Slovenskej republike je právne upravené predovšetkým zákonom č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov (ďalej len Obchodný zákonník). Podnikateľskú činnosť na území Slovenskej republiky môžu uskutočňovať obchodné spoločnosti, družstvá, fyzické osoby, zahraničné osoby. Obchodnými spoločnosťami, ktoré môžu uskutočňovať podnikateľskú činnosť sú verejná obchodná spoločnosť, komanditná spoločnosť, spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť, jednoduchá spoločnosť na akcie.

Právna úprava v Slovenskej republike ustanovuje pre niektoré kapitálové spoločnosti povinnosť zisťovať, či sa ich spoločnosť nachádza v kríze, alebo sa nenachádza v kríze. Ide o obchodné spoločnosti, ktorými sú spoločnosť s ručením obmedzeným, akciová spoločnosť, jednoduchá spoločnosť na akcie a komanditná spoločnosť, ktorej komplementárom nie je žiadna fyzická osoba.

Spoločnosť v kríze je definovaná v Obchodnom zákonníku. Podľa § 67a Obchodného zákonníka je spoločnosťou v kríze spoločnosť, ktorá je v úpadku alebo jej úpadok hrozí. Za spoločnosť v kríze sa považuje aj spoločnosť v čase od jej zrušenia do vstupu do likvidácie.

Úpadok je upravený v zákone č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a predstavuje platobnú neschopnosť dlžníka alebo jeho predĺženie. Obchodná spoločnosť je platobne neschopná, ak nie je schopná plniť 30 dní po lehote splatnosti aspoň dva peňažné záväzky viac ako jednému veriteľovi. Obchodná spoločnosť sa považuje za predĺženú, ak má viac ako jedného veriteľa a hodnota jej záväzkov presahuje hodnotu jej majetku a zároveň dosahuje záporné vlastné imanie. Hodnota záväzkov ako aj hodnota majetku sa zisťuje z účtovníctva obchodnej spoločnosti, resp. podľa znaleckého posudku, ktorý má pred účtovníctvom prednosť.

Hroziaci úpadok je chápaný ako nízky pomer vlastných zdrojov (vlastného imania) a cudzích zdrojov (záväzkov). Výška vlastného imania a záväzkov sa zisťuje z účtovníctva danej obchodnej spoločnosti. Ak nebolo účtovníctvo vedené správne, vychádza sa z predpokladaného stavu, ktorý by bol, ak by účtovníctvo bolo vedené správne.

Podľa ustanovení zákona č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov (ďalej aj „zákon o účtovníctve“) vlastným imaním sa rozumie rozdiel majetku a záväzkov. Záväzok je existujúca povinnosť obchodnej spoločnosti, ktorá vznikla z minulých udalostí, je pravdepodobné, že v budúcnosti zníži ekonomické úžitky (priamo alebo nepriamo zníži peňažné prostriedky obchodnej spoločnosti) a obchodná spoločnosť vie spoľahlivo oceniť tento záväzok.

Obchodný zákonník stanovuje pomer vlastného imania a záväzkov, na základe ktorého sa posúdi, či spoločnosti hrozí úpadok alebo v úpadku už je. Pomer vlastného imania a záväzkov je stanovený od roku 2018 na 8 ku 100. V roku 2017 bol tento pomer stanovený na 6 ku 100 a v roku 2016 bol pomer stanovený na 4 ku 100.

Dôvod prečo musí spoločnosť zisťovať pomer vlastného imania a záväzkov je kľúčové pre posúdenie charakteru plnení poskytnutých spoločnosti. Zámerom je, aby sa určité plnenia, ktoré sú poskytnuté spoločnosti v kríze považovali z pohľadu spoločnosti za plnenia nahrádzajúce vlastné zdroje a slúžili predovšetkým na uspokojenie nárokov iných veriteľov.

Kedže posúdenie, či sa spoločnosť nachádza v kríze, alebo nie, vychádza z účtovníctva obchodnej spoločnosti, je dôležité, aby bolo účtovníctvo vedené správne a aby poskytovalo verný a pravdivý obraz o skutočnostiach, ktoré sú predmetom účtovníctva. Úpadok z titulu platobnej neschopnosti vie obchodná spoločnosť zistiť len z podrobných výkazov účtovníctva ako napr. z knihy záväzkov, inventarizácie záväzkov. Úpadok z titulu predĺženia spoločnosti a hroziaci úpadok vie obchodná spoločnosť zistiť okrem účtovníctva aj z účtovnej závierky. Účtovná závierka je podľa § 17 zákona o účtovníctve štruktúrovaná prezentácia skutočností, ktoré sú predmetom účtovníctva, poskytovaná osobám, ktoré tieto informácie využívajú - používatelia. Cieľom účtovnej závierky je poskytovanie informácií o finančnej situácii, výkonnosti a zmenách vo finančnej situácii účtovnej jednotky (Parajka, 2015). Účtovná závierka tiež informuje o tom, ako manažment hospodáril so zverenými zdrojmi (Šlosárová, Blahušiaková, 2017). Účtovná závierka poskytuje prehľad o výške vlastného imania a záväzkov, čím sa dá zistiť ich vzájomný pomer a posúdiť, či obchodnej spoločnosti hrozí úpadok. Tento pomer je možné zistiť z účtovnej závierky, ktorú musia obchodné spoločnosti zverejňovať v registri účtovných závierok.

Účtovnú závierku zostavujú obchodné spoločnosti v závislosti od zatriedenia do konkrétnej veľkostnej skupiny účtovných jednotiek, ktoré sú zadefinované v zákone o účtovníctve od 1. januára 2015. Jedná sa o:

- mikro účtovnú jednotku,
- malú účtovnú jednotku,
- veľkú účtovnú jednotku.

Cieľom zavedenia veľkostných skupín bola snaha o zjednodušenie pravidiel účtovania a zostavovania účtovnej závierky (najmä z hľadiska administratívnej a finančnej náročnosti) pre malé a stredné podniky, ktoré zohrávajú ústrednú úlohu v hospodárstve Európskej únie (Blahušiaková, 2021).

Ministerstvo financií Slovenskej republiky upravuje pre jednotlivé veľkostné skupiny účtovných jednotiek vzory účtovných závierok. Samostatne je upravený vzor účtovnej závierky pre mikro účtovné jednotky a takisto aj pre malé a veľké účtovné jednotky, ktoré majú rovnaký vzor účtovnej závierky. V závislosti od tejto skutočnosti budeme skúmať inštitút spoločnosti v kríze podľa vzorov účtovných závierok pre mikro účtovné jednotky za obdobie rokov 2017 až 2020.

2 Metodológia a zdrojové údaje / Methodology and Data

Pri skúmaní problematiky inštitútu spoločnosti v kríze sme vychádzali z ustanovení právnej úpravy týkajúcej sa skúmanej problematiky. Následne sme aplikovali ustanovenia právnej úpravy na kapitálové obchodné spoločnosti zaradené do veľkostnej skupiny mikro účtovná jednotka, ktoré majú povinnosť skúmať ustanovenia týkajúce sa inštitútu spoločnosti v kríze za obdobie rokov 2017, 2018, 2019 a 2020. Rok 2021 sme neskúmali z dôvodu

neúplnosti zverejnených údajov v registri účtovných závierok, nakoľko mnohé obchodné spoločnosti podali odklad na podanie daňového priznania do konca júna 2022 a tým majú aj odklad na zostavenie, schválenie a zverejnenie účtovných závierok.

Pri vyčíslení pomeru vlastného imania a záväzkov sme vychádzali z údajov zverejnených v registri účtovných závierok, ktorý predstavuje verejne dostupný zdroj informácií o jednotlivých obchodných spoločnostiach a ich účtovných závierkach, ktoré musia zverejňovať. Následne sme získané údaje analyzovali a vyvodili závery.

3 Výsledky a diskusia / Results and Discussion

3.1 Akciová spoločnosť vo vzťahu k inštitútu spoločnosti v kríze

Na základe dostupných informácií zverejnených v registri účtovných závierok za účtovné obdobia 2017, 2018, 2019 a 2020 môžeme zistiť, koľko akciových spoločností, ktoré musia sledovať, či sa nachádzajú v kríze, sa v kríze pred pandémiou ako aj počas pandémie COVID-19 nachádzali.

V tabuľke č. 1 je uvedený sumárny počet akciových spoločností zostavujúcich účtovnú závierku pre mikro účtovné jednotky, ktoré majú povinnosť posudzovať, či sa nachádzajú v kríze, alebo nie. V tabuľke č. 1 sú uvedené spoločnosti, ktoré sa v danom období nenachádzali v likvidácii, resp. v konkurze, nakoľko pri týchto spoločnostiach sa neposudzuje, či sa v kríze nachádzajú, alebo nie.

Tabuľka 1 Počet skúmaných akciových spoločností

	2017	2018	2019	2020
Akciová spoločnosť	1 564	1 661	1 687	1 739

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že počet obchodných spoločností typu akciová spoločnosť z roka na rok rastie. Počet akciových spoločností narástol aj v „covidom“ roku 2020 a to oproti roku 2019 o 52, čo znamená, že bol stále záujem o podnikateľskú činnosť aj napriek pandémie, ktorá ovplyvnila fungovanie celej spoločnosti ako aj podnikateľského prostredia.

Na základe voľne dostupných informácií, prostredníctvom ktorých sa posudzuje, či sa spoločnosť nachádza v kríze, t. j. či je v úpadku alebo jej hrozí úpadok, môžeme posudzovať hroziaci úpadok spoločnosti a to na základe pomeru vlastného imania a záväzkov a úpadok spoločnosti z hľadiska predĺženia spoločnosti. Účtovné jednotky by mali vyplňať a poskytovať údaje o skutočnostiach daného účtovného obdobia v účtovných závierkach s prihliadnutím na požiadavky podnikateľskej etiky, ktorá posudzuje ekonomické aktivity podniku na základe morálnych hodnôt, kde primárnym cieľom nie je maximalizácia zisku, ale zameranie sa na dlhodobý rozvoj a prosperitu (Mateášová, Meluchová, 2015). Avšak na základe posúdenia získaných informácií zo zverejnených účtovných závierok akciových spoločností môžeme konštatovať, že v získaných údajoch sú odchýlky, ktoré vznikajú na základe zle vyplnených formulárov resp. na základe nezverejnenia účtovnej závierky v registri účtovných závierok. Tieto odchýlky sú vo výške približne 5 % získaných informácií. Pri abstrahovaní týchto odchýlok uvádzame počet akciových spoločností v kríze v tabuľke č. 2 za roky 2017, 2018, 2019 a 2020 z pohľadu hroziaceho úpadku spoločnosti ako aj z pohľadu úpadku spoločnosti v dôsledku predĺženia. Vychádzali sme z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer 8 ku 100, pre rok 2017 sme vychádzali z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer pre dané obdobie 6 ku 100. V tabuľke č. 2 sa nachádzajú údaje samostatne pre počet spoločností, ktoré sú v predĺžení – majú záporné vlastné imanie resp. vlastné imanie je v nulovej hodnote a následne počet spoločností, ktorých vlastné imania ako aj záväzky sú kladné čísla a ich pomer vlastné imania a záväzkov bol väčší resp. menší ako pomer stanovený v Obchodnom zákonníku. Zároveň sme pri výpočte neskúmali obchodné spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola záporná, nakoľko sa v tomto prípade jednalo o spoločnosti, ktoré nesprávne vyplňali údaje

v súvahe a zároveň sme neskúmali ani spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola 0, nakoľko pri výpočte pomeru by výsledok bol nižší ako pomer stanovený obchodným zákonníkom.

Tabuľka 2 Počet akciových spoločností nachádzajúcich sa v hroziacom úpadku alebo v predĺžení

	2017	2018	2019	2020
Akciová spoločnosť v predĺžení	294	295	290	284
Akciová spoločnosť v hroziacom úpadku	116	144	131	125
Akciová spoločnosť, ktorá nie je v kríze	1 081	1 068	1 102	1 131
Percento akciových spoločností v kríze na celkovom počte skúmaných akciových spoločností	26,21 %	26,43 %	24,96 %	23,52 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedených informácií môžeme skonštatovať, že počet akciových spoločností, ktoré sa nachádzajú v kríze postupne klesá a aj napriek začiatku pandémie v roku 2020 a obmedzeniu uskutočňovania podnikateľskej činnosti. Naopak celkový počet akciových spoločností uskutočňujúcich podnikateľskú činnosť rastie.

3.2 Jednoduchá spoločnosť na akcie vo vzťahu k inštitútu spoločnosti v kríze

V tabuľke č. 3 je uvedený sumárny počet jednoduchých spoločností na akcie zostavujúcich účtovnú závierku pre mikro účtovné jednotky, ktoré majú povinnosť posudzovať, či sa nachádzajú v kríze, alebo nie. V tabuľke č. 3 sú uvedené spoločnosti, ktoré sa v danom období nenachádzali v likvidácii, resp. v konkurze, nakoľko pri týchto spoločnostiach sa neposudzuje, či sa v kríze nachádzajú, alebo nie.

Tabuľka 3 Počet skúmaných jednoduchých spoločností na akcie

	2017	2018	2019	2020
Jednoduchá spoločnosť na akcie	39	85	131	188

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že počet obchodných spoločností typu jednoduchá spoločnosť na akcie z roka na rok rastie aj napriek tomu, že sa jedná o nový typ kapitálových obchodných spoločností. Počet jednoduchých spoločností na akcie narástol aj v „covidom“ roku 2020 a to oproti roku 2019 o 57, čo znamená, že bol stále záujem o podnikateľskú činnosť aj napriek pandémie, ktorá ovplyvnila fungovanie celej spoločnosti ako aj podnikateľského prostredia. Nárast nastal aj v prípade tohto typu obchodnej spoločnosti, ktorá je zameraná predovšetkým na realizáciu start-upov.

V tabuľke č. 4 uvádzame počet jednoduchých spoločností na akcie v kríze za roky 2017, 2018, 2019 a 2020 z pohľadu hroziaceho úpadku spoločnosti ako aj z pohľadu úpadku spoločnosti v dôsledku predĺženia. Vychádzali sme z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer 8 ku 100, pre rok 2017 sme vychádzali z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer pre dané obdobie 6 ku 100. V tabuľke č. 4 sa nachádzajú údaje samostatne pre počet spoločností, ktoré sú v predĺžení – majú záporné vlastné imanie resp. vlastné imanie je v nulovej hodnote a následne samostatne počet spoločností, ktorých vlastné imanie ako aj záväzky sú kladné čísla a ich pomer vlastného imania a záväzkov bol väčší resp. menší ako pomer stanovený v Obchodnom zákonníku. Zároveň sme pri výpočte neskúmali obchodné spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola záporná, nakoľko sa v tomto prípade jednalo

o spoločnosti, ktoré nesprávne vyplňali údaje v súvahe a zároveň sme neskúmali ani spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola 0, nakoľko pri výpočte pomeru by výsledok bol nižší ako pomer stanovený obchodným zákonníkom.

Tabuľka 4 Počet jednoduchých spoločností na akcie nachádzajúcich sa v hroziacom úpadku alebo v predĺžení

	2017	2018	2019	2020
Jednoduchá spoločnosť na akcie v predĺžení	12	30	40	52
Jednoduchá spoločnosť na akcie v hroziacom úpadku	8	11	18	20
Jednoduchá spoločnosť na akcie, ktorá nie je v kríze	9	30	56	91
Percento jednoduchých spoločností na akcie v kríze na celkovom počte skúmaných jednoduchých spoločností na akcie	51,28 %	48,24 %	41,98 %	38,30 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedených informácií môžeme skonštatovať, že počet jednoduchých spoločností na akcie, ktoré sa nachádzajú v kríze postupne rastie avšak celkový pomer jednoduchých spoločností na akcie v kríze k celkovému počtu jednoduchých spoločností na akcie postupne klesá. V prípade tohto typu obchodnej spoločnosti však musíme uviesť, že Obchodný zákonník stanovuje pri založení jednoduchej spoločnosti na akcie základné imanie vo výške min. 1 eur, čo môže spôsobovať, že tento typ obchodnej spoločnosti sa bude nachádzať v kríze a to z titulu nízke počiatkového vkladu do základného imania resp. iných zložiek vlastného imania.

3.3 Komanditná spoločnosť vo vzťahu k inštitútu spoločnosti v kríze

V tabuľke č. 5 je uvedený sumárny počet komanditných spoločností zostavujúcich účtovnú závierku pre mikro účtovné jednotky, ktoré majú povinnosť posudzovať, či sa nachádzajú v kríze, alebo nie. V tabuľke sú uvedené spoločnosti, ktoré sa v danom období nenachádzali v likvidácii, resp. v konkurze, nakoľko pri týchto spoločnostiach sa neposudzuje, či sa v kríze nachádzajú, alebo nie.

Tabuľka 5 Počet skúmaných komanditných spoločností

	2017	2018	2019	2020
Komanditná spoločnosť	399	433	434	421

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že počet obchodných spoločností typu komanditná spoločnosť mal najskôr rastúcu tendenciu avšak postupne klesá. Dôvodom môže byť ručenie v prípade komplementárov celým svojím majetkom a zároveň stanovenie špecifickej obchodnej činnosti, ktorú môžu vykonávať obchodné spoločnosti v tomto type.

V tabuľke č. 6 uvádzame počet komanditných spoločností v kríze za roky 2017, 2018, 2019 a 2020 z pohľadu hroziaceho úpadku spoločnosti ako aj z pohľadu úpadku spoločnosti v dôsledku predĺženia. Vychádzali sme z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer 8 ku 100, pre rok 2017 sme vychádzali z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer pre dané obdobie 6 ku 100. V tabuľke č. 6 sa nachádzajú údaje samostatne pre počet spoločností, ktoré sú v predĺžení – majú záporné vlastné imanie resp. vlastné imanie je v nulovej hodnote a následne samostatne počet spoločností, ktorých vlastné imania ako aj záväzky sú kladné čísla a ich pomer vlastné imania a záväzkov bol väčší resp. menší ako pomer

stanovený v Obchodnom zákonníku. Zároveň sme pri výpočte neskúmali obchodné spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola záporná, nakoľko sa v tomto prípade jednalo o spoločnosti, ktoré nesprávne vyplňali údaje v súvahe a zároveň sme neskúmali ani spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola 0, nakoľko pri výpočte pomeru by výsledok bol nižší ako pomer stanovený obchodným zákonníkom.

Tabuľka 6 Počet komanditných spoločností nachádzajúcich sa v hroziacom úpadku alebo v predĺžení

	2017	2018	2019	2020
Komanditná spoločnosť v predĺžení	118	116	82	83
Komanditná spoločnosť v hroziacom úpadku	54	36	44	42
Komanditná spoločnosť, ktorá nie je v kríze	212	254	267	249
Percento komanditných spoločností v kríze na celkovom počte skúmaných komanditných spoločností	43,11 %	35,10 %	29,03 %	29,69 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedených informácií môžeme skonštatovať, že počet komanditných spoločností, ktoré sa nachádzajú v kríze v posledných 2 skúmaných obdobiach je relatívne rovnaký a má klesajúcu tendenciu.

3.4 Spoločnosť s ručením obmedzeným vo vzťahu k inštitútu spoločnosti v kríze

V tabuľke č. 7 je uvedený sumárny počet spoločností s ručením obmedzeným zostavujúcich účtovnú závierku pre mikro účtovné jednotky, ktoré majú povinnosť posudzovať, či sa nachádzajú v kríze, alebo nie. V tabuľke sú uvedené spoločnosti, ktoré sa v danom období nenachádzali v likvidácii, resp. v konkurze, nakoľko pri týchto spoločnostiach sa neposudzuje, či sa v kríze nachádzajú, alebo nie.

Tabuľka 7 Počet skúmaných spoločností s ručením obmedzeným

	2017	2018	2019	2020
Spoločnosť s ručením obmedzeným	124 067	138 291	150 231	159 508

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedeného môžeme konštatovať, že počet obchodných spoločností typu spoločnosť s ručením obmedzeným predstavuje najpočetnejšie využívanú obchodnú spoločnosť kapitálového typu na realizáciu podnikateľskej činnosti. Dôvodom môže byť obmedzené ručenie a to len do výšky nesplateného vkladu spoločníka a zároveň stanovenie minimálnej výšky základného imania na 5 000 eur.

V tabuľke č. 8 uvádzame počet spoločností s ručením obmedzeným v kríze za roky 2017, 2018, 2019 a 2020 z pohľadu hroziaceho úpadku spoločnosti ako aj z pohľadu úpadku spoločnosti v dôsledku predĺženia. Vychádzali sme z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer 8 ku 100, pre rok 2017 sme vychádzali z pomeru vlastného imania a záväzkov, ktorý je menší ako zákonom stanovený pomer pre dané obdobie 6 ku 100. V tabuľke č. 8 sa nachádzajú údaje samostatne pre počet spoločností, ktoré sú v predĺžení – majú záporné vlastné imanie resp. vlastné imanie je v nulovej hodnote a následne samostatne počet spoločností, ktorých vlastné imania ako aj záväzky sú kladné čísla a ich pomer vlastného imania a záväzkov bol väčší resp. menší ako

pomer stanovený v Obchodnom zákonníku. Zároveň sme pri výpočte neskúmali obchodné spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola záporná, nakoľko sa v tomto prípade jednalo o spoločnosti, ktoré nesprávne vyplňali údaje v súvahe a zároveň sme neskúmali ani spoločnosti, ktorých výška záväzkov bola 0, nakoľko pri výpočte pomeru by výsledok bol nižší ako pomer stanovený obchodným zákonníkom.

Tabuľka 8 Počet spoločností s ručením obmedzeným nachádzajúcich sa v hroziacom úpadku alebo v predĺžení

	2017	2018	2019	2020
Spoločnosť s ručením obmedzeným v predĺžení	22 717	24 069	24 998	27 059
Spoločnosť s ručením obmedzeným v hroziacom úpadku	5 724	7 999	8 803	9 060
Spoločnosť s ručením obmedzeným, ktorá nie je v kríze	88 442	93 313	101 864	106 896
Percento spoločností s ručením obmedzeným v kríze na celkovom počte skúmaných spoločností s ručením obmedzeným	22,92 %	23,19 %	22,50 %	22,64 %

Zdroj: Vlastné spracovanie na základe údajov dostupných v registri účtovných závierok

Na základe uvedených informácií môžeme skonštatovať, že počet spoločností s ručením obmedzeným, ktoré sa nachádzajú v kríze v skúmaných obdobiach má relatívne rovnakú úroveň. Zároveň zo všetkých typov skúmaných obchodných spoločností aj napriek najväčšiemu počtu je v tomto type spoločností najmenej obchodných spoločností nachádzajúcich sa v kríze a to v dôsledku predĺženia resp. hroziaceho úpadku.

Záver / Conclusions

Inštitút spoločností v kríze bol v Slovenskej republike zavedený od roku 2016 ako reakcia na tunelovanie obchodných spoločností spoločníkmi, akcionármi a zároveň neschopnosti spoločností uhrádzať záväzky svojim veriteľom, ktorým neuhradenie záväzkov spôsobilo existenčné problémy a prinútilo ich ukončiť podnikateľskú činnosť a vstúpiť do likvidácie resp. konkurzu.

V tomto príspevku sme sa zamerali na skúmanie obchodných spoločností v kríze, ktoré sú zatriedené do veľkostnej skupiny mikro účtovných jednotiek. Zároveň sme skúmali inštitút spoločnosti v kríze podľa jednotlivých typov obchodných spoločností, ktoré sú kapitálovými obchodnými spoločnosťami a majú povinnosť skúmať, či sa nachádzajú v kríze.

Z analýzy dostupných údajov z registra účtovných závierok za roky 2017 až 2020 môžeme konštatovať, že najkritickejšie obdobie pre obchodné spoločnosti typu jednoduchá spoločnosť na akcie a komanditná spoločnosť z hľadiska inštitútu v kríze bol rok 2017. Daná kritická situácia mohla nastať jednak z dôvodu adaptácie sa na skúmanie a riešenie nového inštitútu stanoveného pre obchodné spoločnosti Obchodným zákonníkom. Pre jednoduchú spoločnosť na akcie to zároveň bol prvý rok, kedy tento typ obchodných spoločností mohol začať realizovať podnikateľskú činnosť.

Pre obchodné spoločnosti typu akciové spoločnosti a spoločnosti s ručením obmedzeným, ktoré predstavujú najčastejšie sa vyskytujúce typy obchodných spoločností môžeme konštatovať, že úroveň spoločností v kríze z tohto typu obchodných spoločností sa drží na úrovni cca 22 % zo skúmaných spoločností, čo je relatívne v poriadku, nakoľko treba brať do úvahy, že mnohé spoločnosti dlhodobo dosahujú straty resp. sú na začiatku podnikania a na rozbeh svojej podnikateľskej činnosti si zobrali úvery, ktoré ich dostali do krízy.

Najhoršie zo skúmaných typov obchodných spoločností sú na tom obchodné spoločnosti typu jednoduchá spoločnosť na akcie. Najviac spoločností tohto typu nachádzajúcich sa v kríze môže byť aj z dôvodu nízke základného imania, ktoré musí byť vložené pri vzniku spoločnosti a to vo výške 1 eur. Nízke základné imanie môže spôsobovať hlavne na začiatku uskutočňovania podnikateľskej činnosti problém s nedostatkom peňažných prostriedkov a tým potrebou riešenia chýbajúcich peňažných prostriedkov prostredníctvom úverov. Následný dopad vyšších úverov a nízke základného imania spôsobuje problém pri pomere vlastného imania a záväzkov, čím spoločnostiam hrozí úpadok a nachádzajú sa v kríze.

Riešením problémov s inštitútom spoločností v kríze je navyšovanie základného imania resp. ostatných zložiek vlastného imania a eliminovať potrebu financovania podnikateľskej činnosti prostredníctvom úverov.

Zároveň môžeme konštatovať, že v prvom roku pandémie Covid-19, nemala táto pandémia dopad na počet obchodných činností realizujúcich podnikateľskú činnosť a takisto ani dopad na nárast spoločností v kríze. Celkový počet obchodných spoločností realizujúcich podnikateľskú činnosť narastá a nárast bol aj v roku 2020 a zároveň celkový počet spoločností v kríze klesá a pokles nastal aj v roku 2020.

Príslušnosť ku grantovej úlohe / Acknowledgments

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy VEGA č. 1/0121/21 **Analýza vplyvu krízy súvisiacej s COVID-19 na finančné zdravie subjektov v Slovenskej republike** a výskumného grantového projektu v podnikateľskej činnosti **Vplyv pandémie COVID-19 na účtovnú prax**.

Literárne zdroje a iné odkazy / References

Blahušiaková, M. (2021). *Účtovná závierka mikro účtovnej jednotky*. Vydavateľstvo Letra Edu.

Meluchová, J., & Mateášová, M. (2015). The Ethical aspect of the business in insurance in the conditions of a globalized financial market. *Financial management of firms and financial institutions: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic*, 783-790.

Parajka, B. (2015). Are information needs of financial entities served by financial statements in the Slovak Republic. *Financial management of firms and financial institutions: proceedings: 10th international scientific conference: 7th - 8th september 2015, Ostrava, Czech Republic*, 950-957.

Register účtovných závierok. dostupné na www.registeruz.sk

Šlosárová, A., & Blahušiaková, M. (2020). *Analýza účtovnej závierky* (2. prepracované a doplnené vydanie). Wolters Kluwer SR.

Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 431/2002 Z. z. o účtovníctve v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 203/2011 Z. z. o kolektívnom investovaní v znení neskorších predpisov.

VYDAVATEĽSTVO:

ISBN 978-80-89962-95-2 (print)
ISBN 978-80-89962-96-9 (online)

Fakulta hospodárskej informatiky
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava